

Klimaat- en duurzaamheidsambities

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Toekomstbeeld	4
1 Inleiding	5
1.1 De klimaatopgave	5
1.2 Steenwijkerland en de lokale context	5
1.3 Leeswijzer	5
1.4 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen	6
2 Duurzaamheidsthema's en integrale opgaven	7
3 De duurzaamheidsthema's	9
3.1 Duurzame energie	9
3.2 Mobiliteit	15
3.3 Circulariteit	19
3.4 Klimaatadaptatie	24
3.5 Biodiversiteit	28
4 Verbinden aan opgaven Steenwijkerland	33
4.1 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkelingen	33
4.2 Leefbare steden en dorpen	34
4.3 Adaptief landelijk gebied	35
4.4 Een veerkrachtige lokale economie	36
4.5 Betrokken en actieve bewoners	37
4.6 Gemeente als goede voorbeeld	38

Klimaat- en duurzaamheidsambities

Opgesteld door Arcadis | Over Morgen

Maart 2024

Voorwoord

In dit document presenteren we de Klimaat- en duurzaamheidsambities van de Gemeente Steenwijkerland. Dit is een belangrijke mijlpaal in onze gezamenlijke reis. Als gemeente moeten we samen met inwoners en ondernemers aan de slag om de opwarming van de aarde te verminderen en CO2-uitstoot tegengaan. Als lokale overheid willen en moeten we hierin het goede voorbeeld geven en laten zien wat we doen om bij te dragen aan deze ambities. We willen inspireren, aanjagen en het goede gesprek voeren met inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Met als doel samen te zorgen voor een duurzamer Steenwijkerland. Voor de huidige én toekomstige generatie.

Onze ambities hebben we uitgewerkt in 5 pijlers:

- 1 Duurzame Energie
- 2 Circulariteit
- 3 Duurzame mobiliteit
- 4 Klimaatadaptatie
- 5 Biodiversiteit

Duurzame energie is essentieel voor een groene toekomst en onze toekomstige welvaart. Fossiele brandstoffen zijn duur, dragen door CO2-uitstoot bij aan de opwarming van de aarde en zijn eindig. We zetten daarom maximaal in op besparen en isoleren. En willen met de opwek van nieuwe energie ervoor zorgen dat energie voor iedereen beschikbaar is en blijft. Dit doen we met respect voor het mooie landschap van onze gemeente.

Circulariteit is een principe dat we omarmen. We streven naar een gesloten kringloop van grondstoffen, waarin afval wordt geminimaliseerd en hergebruik wordt gemaximaliseerd. We willen onze ecologische voetafdruk verkleinen, kosten besparen én innovatie stimuleren.

Duurzame mobiliteit is van vitaal belang voor onze Steenwijkerlandse levensstijl en economie. We willen behoren tot de beste plattelandsgemeente als het gaat om duurzame mobiliteit, waar inwoners en ondernemers zich CO2-neutraal verplaatsen. We zetten in op verdere elektrificatie van vervoer. Zowel op de weg als op het water. En we gaan voor actieve en duurzame vormen van vervoer, zoals fietsen, wandelen en deelmobiliteit.

Klimaatadaptatie is belangrijk. We moeten ons voorbereiden op de veranderende weerseffecten, zoals hevige regenval en warme zomers. Dit betekent het verbeteren van de waterinfrastructuur en het creëren van groene zones, die zowel verkoeling bieden als de biodiversiteit bevorderen.

Biodiversiteit is de hoeksteen van een gezond ecosysteem. We zetten ons in voor het behoud van onze lokale flora en fauna, het herstellen van ecosystemen en het bevorderen van natuurlijke leefgebieden binnen onze gemeente.

Met deze Klimaat- en duurzaamheidsambities willen we een krachtig statement maken. En onze toewijding laten zien om te werken aan een duurzame toekomst. Ik daag u uit, samen met ons deze reis te maken. Uw ideeën, betrokkenheid en actie dragen bij aan het succes. Ons succes. Laten we samen werken aan een toekomst, die we met trots kunnen doorgeven aan de generaties die na ons komen.

Met duurzame groet,

Marcel Scheringa
Wethouder Duurzaamheid
Gemeente Steenwijkerland

Toekomstbeeld

Klimaat- en duurzaamheidsambities Steenwijkerland

1 Inleiding

1.1 De klimaatopgave

Het klimaat verandert en de gevolgen daarvan zijn nu al te merken, op globaal, nationaal én lokaal niveau. Het Rijk en decentrale overheden nemen maatregelen om Nederland te beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering (klimaatadaptatie) én om verdere opwarming van de aarde tegen te gaan (klimaatmitigatie). Om de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs te halen hebben de EU-lidstaten met elkaar afgesproken om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Dat betekent dat er in 2050 netto geen broeikasgassen meer worden uitgestoten. Als tussendoelstelling hebben de lidstaten afgesproken dat in 2030 minimaal 55% minder broeikasgassen uitgestoten worden ten opzichte van het niveau van 1990. Een grote opgave die we in gezamenlijkheid vorm moeten geven.

1.2 Steenwijkerland en de lokale context

Een klimaatneutraal en duurzaam Steenwijkerland. Dat is waar we naartoe willen. Een groene en vitale gemeente waar het ook in de toekomst aantrekkelijk wonen, werken en verblijven is. Om Steenwijkerland ook voor volgende generaties leefbaar te houden hebben wij als gemeente een belangrijke taak om samen met bewoners, ondernemers en andere partijen de landelijke klimaatdoelstellingen te behalen. Dit doen we door beleid op te stellen, een aanjagende rol aan te nemen en zelf het goede voorbeeld te geven.

Steenwijkerland is al jaren aan de slag met de duurzaamheidstransitie. Op diverse duurzaamheidsthema's heeft Steenwijkerland stevige ambities gesteld en daar uitvoeringsagenda's bij opgesteld. Zo zijn er al acties uitgevoerd rondom de

Transitievisie Warmte (TVW), de Regionale Energie Strategie (RES), "Zon op Land", de Lokale Adaptatiestrategie (LAS), een grondstoffenplan en heeft duurzaamheid een belangrijke rol binnen de integrale mobiliteitsvisie. Daarnaast heeft de gemeente Steenwijkerland zich gecommitteerd aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de VN. De ambities rondom duurzaamheid en klimaat zijn direct te linken aan een meerdere SDG-doelen.

Maar we zijn er nog niet. Sommige ambities zijn versnipperd, onvolledig of nog onvoldoende integraal benaderd. We moeten extra stappen zetten om de landelijke doelen rondom klimaat- en duurzaamheid te halen. In dit klimaat- en duurzaamheidsplan kijken we breed naar alle relevante thema's en bundelen we bestaande en nieuwe ambities, afspraken en doelstellingen voor duurzaamheid op één plek. Het biedt overzicht in de doelstellingen en afspraken op de korte en lange termijn en koppelt deze aan de opgaven waar wij de komende jaren voor staan. Opgaven die zo belangrijk zijn dat ze verankert moeten worden in een langetermijnperspectief - over Coalitieakkoorden heen - zodat we de stip aan de horizon niet uit het oog verliezen.

1.3 Leeswijzer

Dit klimaat- en duurzaamheidsplan is opgebouwd om de klimaat- en duurzaamheidsdoelen naar 2030 en 2050 toe te halen. Het is een eerste stap en dynamisch document dat, afhankelijk van nieuwe ontwikkelingen periodiek herijkt dient te worden. De resultaten worden gerapporteerd in de standaard P&C cyclus. Elke 2 jaar zal een uitgebreide toelichtende rapportage worden opgesteld.

1.4 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

Dit Klimaat- en Duurzaamheidsplan sluit aan bij de doelstellingen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties, die een wereldwijde agenda vormen voor een betere toekomst voor iedereen.

Het plan draagt op verschillende manieren bij aan de realisatie van de SDG's. Zo helpt het plan om:

- **SDG 1:** Geen armoede, door het bestrijden van energiearmoede. Het plan ondersteunt mensen met een laag inkomen om hun woningen te isoleren, energiezuinige apparaten aan te schaffen en gebruik te maken van subsidies en regelingen.
- **SDG 6:** Schoon water te garanderen, door een natuur-inclusieve inrichting van onze gemeente.
- **SDG 7:** Betaalbare en duurzame energie te bereiken, door het stimuleren van energiebesparing, het opwekken van hernieuwbare energie en het verduurzamen van de warmtevoorziening.
- **SDG 11:** Duurzame steden en gemeenschappen te creëren door het vergroenen van de openbare ruimte en deze waterrobuust en hittebestendig in te richten.
- **SDG 12:** Verantwoorde consumptie en productie te bevorderen, door het stimuleren van duurzaam inkopen, het verminderen van afval en emissies, het verlengen van de levensduur van producten en de kringloop sluiten door recycling van materialen en grondstoffen.
- **SDG 13:** Klimaatactie te ondernemen, door het verminderen van de CO₂-uitstoot, het verhogen van de klimaatbestendigheid en het betrekken van inwoners en bedrijven bij het klimaatbeleid.
- **SDG 14:** We beschermen onze waterbronnen en de manier waarop ermee omgegaan wordt om de negatieve impact op onze gezondheid, voedselproductie, hygiëne, energie, industrie en de werking van ecosystemen tegen te gaan.
- **SDG 15:** Leven op het land te beschermen, door het behouden en herstellen van de biodiversiteit en het versterken van onze groenblauwe netwerken.
- **SDG 17:** Partnerschappen voor de doelen te versterken, door het samenwerken met andere gemeenten, provincies, rijksoverheid, maatschappelijke organisaties en lokale partners.

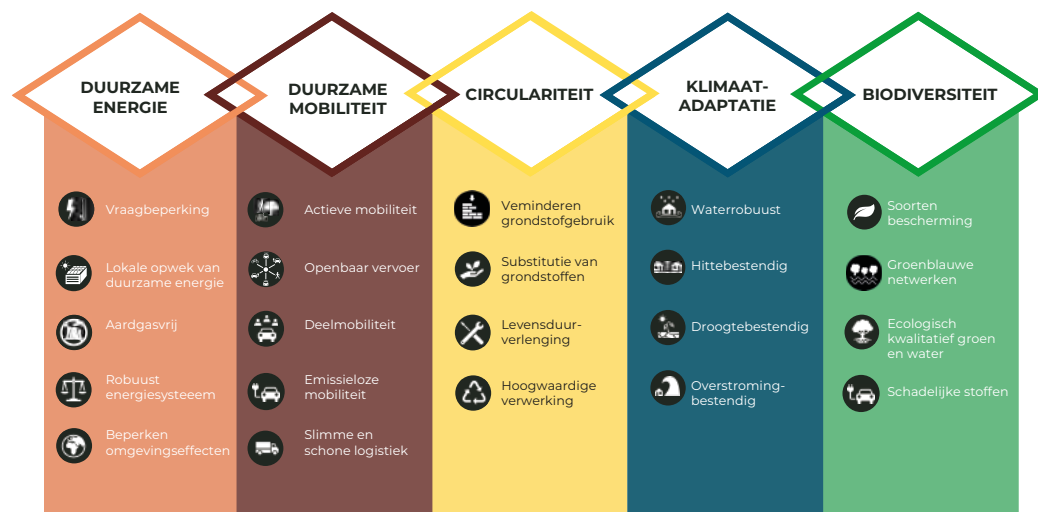

2 Duurzaamheidsthema's en integrale opgaven

In dit klimaat- en duurzaamheidsplan zijn de ambities en concrete doelen voor klimaat en duurzaamheid vastgelegd. Deze ambities en doelen zijn eerst vanuit vijf verschillende duurzaamheidsthema's benaderd en vervolgens gekoppeld aan zes verschillende opgaven. Zo wordt het begrip duurzaamheid concreet gemaakt en een integraal perspectief gewaarborgd.

Vijf duurzaamheidsthema's

Duurzaamheid is een breed begrip dat uit verschillende thema's bestaat. Voor dit klimaat- en duurzaamheidsplan worden vijf verschillende thema's onderscheiden: biodiversiteit, duurzame energie, circulariteit, klimaatadaptatie en duurzame mobiliteit. Toekomstbestendige landbouw hoort bij het programma Vitaal Platteland, ambities en doelstellingen hierover worden niet meegenomen in dit stuk. Wel is het thema als integrale opgave benoemd (zie 'adaptief landelijk gebied') die bij een toekomstige herijking van dit stuk nader kan worden uitgewerkt. Voor de Natura2000 gebieden zijn de richtlijnen Europees of landelijk bepaald. Maatregelen rondom biodiversiteit en het natuurbeleid binnen de Natura2000 gebieden en

Figuur 1. De vijf duurzaamheidsthema's met de bijbehorende bouwstenen

het stikstofbeleid vallen daarom (vooralsnog) buiten de scope van dit plan. De vijf duurzaamheidsthema's zijn opgebouwd uit een aantal bouwstenen, zoals te zien is in Figuur 1. In hoofdstuk 2 worden deze duurzaamheidsthema's en bouwstenen voor Steenwijkerland concreet gemaakt. Aan de hand van bestaand nationaal, regionaal en lokaal beleid is er per thema een ambitie geformuleerd. Vervolgens zijn vanuit de beleidsanalyse, de twee ambtelijke werksessies en een check met bewoners en lokale organisaties doelstellingen en afspraken opgesteld.

Verbinden aan zes opgaven

Om Steenwijkerland vitaal, groen en leefbaar te houden voor toekomstige generaties dienen we duurzaamheid te integreren in de opgaven waar wij voor staan. Voor dit Klimaat- en duurzaamheidsplan zijn zes opgaven geformuleerd. Deze opgaven zijn intuïtief opgesteld met een lange horizon (in ieder geval tot 2030) en komen voort uit het ambtelijk overleg en de integrale opgaven genoemd in bestaande beleidsstukken (bijvoorbeeld de Lokale Adaptie Strategie en Lokale Uitvoeringsagenda (LAS/LUA 2023-2027) en de Strategische Mobiliteitsvisie 2020) en hebben raakvlak met de geformuleerde opgaven uit het Coalitieakkoord. Hieronder staan de opgaven beknopt toegelicht. In hoofdstuk 3 worden deze nader uitgewerkt in relatie tot de verschillende duurzaamheidsthema's.

Figuur 2. De zes opgaven die aan alle duurzaamheidsthema's raken

Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkelingen

We grijpen alle ruimtelijke ontwikkelingen aan als kans om Steenwijkerland meer toekomst-bestendig in te richten. Hierbij nemen we altijd biodiversiteit, circulair- en biobased bouwen, duurzame energieopwek en energiebesparing, klimaatadaptatie en duurzame mobiliteit integraal mee in onze ontwerpkeuzes.

Leefbare steden en dorpen

Om Steenwijkerland leefbaar te houden vormt inrichting en beheer van de openbare ruimte een belangrijke knop. De inrichting en het beheer van openbaar groen zijn van grote invloed op bijvoorbeeld de natuurinclusiviteit (bijvoorbeeld soortenbescherming), klimaatadaptatie (denk aan voorkomen hittestress, afwatering en wateropvang), circulariteit (materiaalkeuze), energieopwek (bijvoorbeeld slimme verlichting of carports met zonnecellen) en mobiliteit (hoe infrastructuur mobiliteitsgedrag beïnvloedt). Bij ontwerpkeuzes oor de inrichting van de openbare ruimte nemen wij deze thema's in relatie tot elkaar mee.

Betrokken en actieve bewoners

Verduurzamen doe je niet alleen. De opgaven uit dit klimaat- en duurzaamheidsplan vragen veel van de gemeente, maar ook van haar inwoners en lokale ondernemers. Het is van groot belang om de inwoners van Steenwijkerland mee te nemen en te helpen bij de duurzaamheidsopgave. Dit kan bijvoorbeeld via communicatiecampagnes, subsidieregelingen of het ondersteunen van bewonersinitiatieven.

Veerkrachtige lokale economie

Steenwijkerland kent een unieke lokale economie met een sterke toeristische sector en maak-industrie. Als gemeente willen wij ondernemers faciliteren om te verduurzamen. Dit kan naast een positieve bijdrage aan het milieu ook een kostenbesparing opleveren en draagt bij aan toekomstige bedrijfszekerheid. Om aan een veerkrachtige lokale economie te werken dienen we ondernemers te stimuleren om te verduurzamen, meer samen te werken, kennis te delen en (circulair) te innoveren. Ook het verduurzamen van bedrijventerreinen hoort hierbij.

Adaptief landelijk gebied

Zoals in de LAS/LUA 2023-2027 is opgenomen streven we naar een toekomstbestendiger buitengebied voor landbouw, natuur en recreatie. Dit doen we door de kansen en kwetsbaarheden van klimaatverandering te agenderen bij relevante netwerken en samenwerkingen in het landelijke gebied.

Gemeente als het goede voorbeeld

Onder het motto "practice what you preach" neemt de gemeente een voorbeeldrol in haar eigen bedrijfsvoering en fungeert zij als aanjager van de duurzaamheidstransitie richting 2050. Op vrijwel alle duurzaamheidsthema's kan de gemeente een voorbeeldrol innemen en gestelde ambities vertalen in beleid en uitvoering. Dit dient wel gemeente breed geborgd te worden. Dit kan gaan over het inkoop- en vergunningenbeleid, maar ook over maatschappelijk vastgoed of het stimuleren van duurzaam gedrag van werknemers. Maar mogelijk ook als gemeente zelf het initiatief nemen tot realisatie van bijvoorbeeld een zonne- of windpark.

3 De duurzaamheidsthema's

3.1 Duurzame energie

Waarom belangrijk?

Investeren in duurzame energie is investeren in de toekomst. Het vergroten van het aandeel hernieuwbare energie - energie uit bronnen als zon of wind - is noodzakelijk om het gebruik van fossiele energie terug te dringen en de CO₂-uitstoot die daarmee samenhangt. CO₂ is één van de broeikasgassen die zorgen voor opwarming van de aarde.

Verder draagt het beperken van fossiele energiebronnen bij aan een schoner leefmilieu en aan zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik: elke megawatt die we besparen, hoeven we niet op te wekken. Dit betekent dat er minder ruimte nodig is voor het inpassen van windturbines, zonnevelden, biovergisters et cetera.

Zo zijn we steeds minder afhankelijk van fossiele brandstoffen. Deze energietransitie is gericht op het besparen van energie en het opwekken van hernieuwbare energie. Dit vraagt om een complete herziening van ons energiesysteem; van grootschalige en centrale opwekking, naar kleinschalig en lokaal.

In Steenwijkerland zetten we daarom in op een forse energiebesparing en het hernieuwbaar opwekken van de gebruikte energie.

Bouwstenen

Vraagbeperking

Wat je niet gebruikt, hoef je ook niet op te wekken. Compacte bouw, goede isolatie, kierdichting, en gunstige oriëntatie zorgen bijvoorbeeld voor een beperking van de warmtevraag. Met passieve maatregelen, zoals overstekken, zonneschermen en groene daken, kan tevens worden gestuurd op beperken koudevraag.

Lokale opwek van duurzame energie

Nederland wordt energieneutraal. In 2050 moet de energievraag volledig duurzaam worden opgewekt. Dit gebeurt deels grootschalig, bijvoorbeeld windparken op zee, maar vooral ook decentraal door lokale opwekking van duurzame elektriciteit door bijvoorbeeld zonne-installaties op het dak of land, windturbines, waterkracht, en dergelijke.

Aardgasvrij

Vanaf 2050 is Nederland aardgasvrij. Om dit te realiseren moet er nu begonnen worden met het aardgasvrij maken van woningen, wijken en industrie. Vermindering van de warmtebehoefte en duurzame alternatieve warmteopwekking zijn hierbij essentieel.

Robuust energiesysteem

Duurzame energie-opwekking heeft te kampen met een mismatch tussen vraag en aanbod in tijd en hoeveelheid. De vraag en het aanbod van energie moeten op elkaar worden aangesloten. Dit kan bijvoorbeeld door energieopslag en smart-grid-oplossingen. Daarnaast zorgt de elektrificatie van onze energievraag voor een hogere vermogensvraag en hogere piekvraag.

Beperken omgevings-effecten

De meeste opwekinstallaties hebben invloed op de directe omgeving, zoals luchtkwaliteit (onder andere uitstoot fijnstof door openhaard met biomassa), geluid (warmtepomp), beperkingen door leidingtracés (warmtenet) en de landschappelijke impact. Met gerichte maatregelen kan overlast worden voorkomen of beperkt.

Europees beleid

De huidige Europese beleidsagenda wordt bepaald door de bezorgdheid over de energiezekerheid en door de onderlinge afstemming van de energie- en klimaatdoelstellingen van de EU, zoals in juli 2021 voorgesteld in het pakket “Fit for 55”, waaronder:

- een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in 2030 met minstens 55% ten opzichte van 1990;
- geen broeikasgasuitstoot in 2050.
- De huidige energiedoelstellingen voor 2030, vastgesteld in oktober 2014 en laatst herzien in 2023 (informele overeenstemming), zijn:
- een verhoging van het aandeel hernieuwbare energiebronnen in het energie-verbruik tot 42,5% (streefdoel 45%);
- een verbetering van de energie-efficiëntie met 38%; (energiebesparing).

Landelijk beleid

Klimaatakkoord

De landelijke doelstellingen zijn gebaseerd op de Europese afspraken. In 2019 is het Klimaatakkoord gepresenteerd als uitvoeringsagenda met meer dan 600 afspraken om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Dit Klimaatakkoord is in meerdere sectoren uitgesplitst.

Voor de sector elektriciteit is het doel dat in 2030 70% van alle elektriciteit uit hernieuwbare bronnen komt. Dat gebeurt met windturbines op zee, op land en met zonnepanelen op daken en op land. Voor duurzame energieopwekking op land krijgen regio's een grote rol. Elke regio krijgt de ruimte zelf te bepalen hoe zij de doelen haalt om meer duurzame energie op te wekken. Er zijn 30 regio's benoemd die elk een Regionale Energie Strategie (RES) maken.

Voor de sector gebouwde omgeving staat omschreven op welke manier gebouwen en woningen moeten verduurzamen. In 2050 moeten 7 miljoen woningen en 1 miljoen gebouwen van het aardgas af. Dat betekent isoleren en gebruikmaken van duurzame warmte en elektriciteit. Als eerste stap moeten in 2030 de eerste 1,5 miljoen bestaande woningen verduurzaamd zijn. Naast elektrificeren door middel van warmtepompen wordt ingezet op duurzame warmte (bijvoorbeeld

biomassa of aardwarmte) en groen gas (uit biomassa). Voor woningeigenaren zijn meerdere leningen en subsidies beschikbaar zoals Warmtefonds en ISDE. Dat gaat wijk voor wijk, maar wel in een steeds hoger tempo. De gemeentes bepalen zelf welke wijk, wanneer aan de beurt is. Bewoners worden daarbij betrokken. Het is de bedoeling dat de investering in verduurzaming betaald kan worden uit de opbrengst van een lagere energierekening.

Momenteel is een Nationaal Plan Energiesysteem in de maak, de conceptversie hiervan is gereed, het definitieve plan wordt eind 2023 verwacht. Het doel van dit plan is te komen tot een robuust energiesysteem op landelijk en lokaal niveau.

Regionaal beleid

Regionale Energie Strategie 1.0 - de RES

De gemeente Steenwijkerland is onderdeel van de RES-regio West Overijssel. In de RES is vanuit onze gemeente een bod opgenomen van 171 GWh en bestond uit een deel zon op dak en een deel zon op land.

Als tussenstap, in de aanloop naar de RES 1.0, is ervoor gekozen om als gezamenlijke lokale overheden, verbonden aan de RES regio West Overijssel, een Hoofdlijnenakkoord op te stellen én vast te stellen. In dit Hoofdlijnenakkoord is het gezamenlijke RES bod ad 1,8 TWh van de Regio West Overijssel herbevestigd en is het streven van een regionale verhouding van 60% wind en 40% zon geformuleerd.

Ook is in dit akkoord de afspraak gemaakt dat de verschillende lokale overheden zoekgebieden voor zowel zon als wind zouden aanwijzen. Steenwijkerland heeft die zoekgebieden voor zon deels aangewezen en ook gebieden uitgesloten. Na de RES 1.0 wordt nu toegewerkt naar de RES 2.0.

Het huidige bod is niet voldoende om de voor 2030 en 2050 geprognostiseerde energiebehoefte volledig te kunnen invullen met duurzame energie. Om de duurzaamheidsambities waar te kunnen maken en om aan te sluiten bij de RES ambities om in te zetten op zon én wind worden de mogelijkheden voor opwek van duurzame energie uit wind nader verkend.

Lokaal beleid

Transitievisie Warmte

In de Transitievisie Warmte staan verschillende alternatieven voor aardgas genoemd. Veel huizen kunnen (individueel) over op een warmtepomp, daarnaast is groen gas een optie en wordt verkend of in sommige wijken een warmtenet mogelijk is. Welk alternatief uiteindelijk daadwerkelijk in een wijk of dorp wordt ingevoerd, wordt beschreven in zogenaamde Wijkuitvoeringsplannen. Wijkuitvoeringsplan in een wijk of kern doen we samen met de inwoners.

Duurzame opwekking

De lokale uitvoering van het bod uit de RES 1.0 is uitgewerkt in het beleidskader "Zon op (Steenwijker)land". Dit beleidskader krijgt een 2.0 versie, gebaseerd op een (raads) evaluatie. Aspecten als proportionaliteit, participatie en lokaal eigendom zijn hierin nader uitgewerkt. Voor de landschappelijke inpassing is in het beleidskader aansluiting gezocht bij de handreiking zonnevelden van de provincie Overijssel.

Opwekking van energie uit wind naast zon is onontkoombaar om de RES-doelen te halen. Daarom wordt gewerkt aan een concept nota Wind op land, momenteel wordt hiervoor onderzoek gedaan naar mogelijke locaties. We sluiten hierbij aan op provinciaal beleid gerelateerd aan windenergie.

Hiernaast is er al een beleidskader kleine windmolens voor elektriciteitsopwekking door wind voor eigen gebruik. We streven naar de ontwikkeling van zelfvoorzienende (agrarische) erven in het buitengebied van onze gemeente en opwekking van windenergie op de daarvoor geschikte bedrijventerreinen. Daarbij wordt altijd gestreefd naar een combinatie met zon op dak.

Hoe staan we ervoor in Steenwijkerland?

Zonne-energie

Momenteel is ongeveer een derde van het bod van 171 GWh uit de RES vergund of gerealiseerd. Van “zon op land” is 46 van 112 GWh vergund of gerealiseerd, voor “zon op dak” is 12 van 59 GWh vergund of gerealiseerd.

Van het aardgas af

Vanuit een aantal wijken is samen met actieve bewoners een aanzet gemaakt voor het verduurzamen van woningen in de wijk en onderzoek gedaan naar de warmteoplossing in de wijk. Er zijn nog geen concrete wijkuitvoeringplannen opgesteld.

Besparen en isoleren

In het afgelopen jaar werden de webinars over verduurzamen van de woningen goed gevolgd, waarna veel duurzaamheidsmaatregelen zijn genomen. In 2020 – 2022 hebben 4000 huishoudens een energiebespaartas opgehaald waarmee kleine maatregelen zijn genomen.

Energielabels woningen

In de gemeente Steenwijkerland staan ongeveer 20.000 woningen. Hiervan heeft 63% een energielabel van minimaal label C of hoger (21% label A; 17% label B; 25% label C). Bijna 14% van de woningen hebben een energielabel G. Door isoleren en andere energiebesparende maatregelen kan het energielabel van deze woningen worden verbeterd. Isoleren van woningen is vaak ook noodzakelijk voor de transitie naar aardgasvrij.

Maatschappelijk vastgoed

Het bestaande maatschappelijk vastgoed gaan we verduurzamen, hiervoor is extra geld beschikbaar gesteld door de gemeente. Het eigen gemeentelijke vastgoed is in 2045 energieneutraal.

Betaalbaarheid

Energiearmoede is het afgelopen jaar met de hoge energieprijzen een actueel onderwerp. De (on)betaalbaarheid van energie staat hoog op de agenda. Juist de groep mensen die moeite heeft om de energierekening te betalen heeft vaak ook geen middelen om te investeren in maatregelen zoals isolatie of zonnepanelen. De gemeente Steenwijkerland heeft hiervoor een breed palet aan aantrekkelijke, toegankelijke en verantwoorde mogelijkheden; subsidies en duurzaamheidsleningen. Deze kunnen landelijk, regionaal en lokaal zijn.

Duurzaamheidsleningen en subsidies

Voor maatschappelijke organisaties is het mogelijk om een duurzaamheidslening aan te vragen. Deze lening maakt het mogelijk om duurzame maatregelen te treffen, zonder dat veel eigen geld gebruikt hoeft te worden. Een maatregel kan namelijk een voordelige keus zijn, maar niet direct te financieren. Een duurzaamheidslening moet worden terugbetaald, maar kent in de regel een lage rente.

Subsidies zijn er met name om de ‘onrendabele top’ af te dekken. Een nieuwe maatregel levert vaak besparing op, of meerwaarde voor de woning. Soms is dit niet genoeg om de maatregel terug te kunnen betalen, of is het goed om deze maatregel extra te stimuleren. Momenteel zijn er onder andere subsidies voor isoleren van woningen, (hybride) warmtepompen en zonneboilers. Voor het aanschaffen en installeren van zonnepanelen geldt 0% btw.

Ambities Steenwijkerland

“Nederland Klimaatneutraal in 2050, Steenwijkerland aardgasvrij in 2045”

We willen steeds minder afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen. Deze energietransitie is gericht op het besparen van energie en opwekken van hernieuwbare energie. Dit vraagt om een complete herziening van ons energiesysteem; van grootschalige en centrale opwekking, naar kleinschalig en lokaal. In Steenwijkerland zetten zij daarom in op een forse energiebesparing en op het maximaal lokaal en hernieuwbaar opwekken van energie.

Inwoners en bedrijven dragen individueel en via samenwerkings- en participatieverbanden bij aan het behalen van de gemeentelijke energiedoelstellingen. We zetten in eerste instantie in op lokale initiatieven. Wanneer hiermee niet de doelstellingen worden behaald nemen we als gemeente zelf initiatief. In 2045 is Steenwijkerland aardgasvrij. We zetten in op een jaarlijkse aardgasbesparing van minimaal 3%.

Energiebesparing vindt overal plaats, bij nieuwe en bestaande woningen, bij bedrijven of in het verkeer. In 2050 is er een energiebesparing gerealiseerd van 40% ten opzichte van 2020. Dit wordt gerealiseerd door onder andere het isoleren van woningen, energieneutrale nieuwbouw en duurzame mobiliteit. Met het besparen van energie gaan we ook energiearmoede tegen, we ondersteunen bewoners bij het nemen van energiebesparende maatregelen.

In 2050 is Nederland energieneutraal. Dit betekent dat alle benodigde energie voor mobiliteit, verwarming en elektra met hernieuwbare energie wordt opgewekt. Elke regio en gemeente draagt hieraan bij. Gezien de omvang van de opgave en het unieke grondgebied zal de gemeente Steenwijkerland niet haar volledige toekomstige energievraag zelf lokaal kunnen opwekken. Steenwijkerland wil met respect voor het gebied, maximaal bijdragen aan deze ambitie. We verkennen daarvoor hoe we energieopwekking optimaal in kunnen passen in het gebied.

Hierbij zien we groen gas als een kansrijke mogelijkheid indien goed inpasbaar, we hebben de ambitie om een bovengemiddelde bijdrage te leveren aan de productie van groen gas. We willen dit samen met de agrariërs verder onderzoeken en verkennen, zowel de productie als het gebruik hiervan. Voor een robuust energiesysteem onderzoeken we de toepassing van energiehubbs voor energieopslag en het balanceren van het elektriciteitsnet.

Bouwstenen	Doelstellingen en/of afspraken	Jaar
Vraagbeperking 	40% energiebesparing ten opzichte van 2020 (NIEUW).	2050
	80% van de woningen heeft een energielabel C of hoger, 50% heeft een energielabel B of hoger (NIEUW).	2030
	Opzetten van een programma om bewoners financieel te ondersteunen bij het verduurzamen van hun woning. (Nationaal Isolatie Programma, Specifieke uitkering Lokale aanpak isolatie).	2024
	Samen met ondernemers mogelijkheden tot energiebesparing uitwerken (NIEUW).	2024
Lokale opwek van duurzame energie 	Energiebehoefte van Steenwijkerland is maximaal duurzaam en lokaal opgewekt (NIEUW).	2050
	DE RES-doelen van 171 GWh zijn gehaald door opwekking uit zon en wind (RES 1.0).	2030
	Benutten van geschikte daken van maatschappelijk vastgoed voor zon-pv (NIEUW).	2030
	Samen met agrariërs een onderzoek starten naar de mogelijkheden van de productie en het gebruik van groen gas (NIEUW)	2024
Aardgasvrij 	Ondersteunen van energiecoöperaties bij de ontwikkeling van duurzame energieopwekking met kennis en financiële ondersteuning (NIEUW).	2024
	Steenwijkerland is volledig aardgasvrij (Transitievisie Warmte, Rijksambitie aardgasvrij).	2050
	Jaarlijkse afname van het aardgasgebruik van minimaal 3% (NIEUW).	2023
	Wijkuitvoeringsplan voor aardgasvrije wijken opgesteld voor 2 wijken/kernen (Rijksambitie aardgasvrije wijken).	2025
	De eerste wijk/kern van Steenwijkerland is aardgasvrij (Rijksambitie aardgasvrije wijken).	2030
Robuust energiesysteem 	25% van alle wijken/kernen heeft een wijkuitvoeringsplan (Rijksambitie aardgasvrije wijken).	2030
	Slimmer gebruik maken van het elektriciteitsnet. Plannen en prioritering afstemmen met de netbeheerder (NIEUW).	2025
	De impact van plannen en nieuwe ontwikkelingen op het netwerk inzichtelijk maken en meenemen bij besluitvorming (NIEUW).	2025
Beperken omgevingseffecten 	We onderzoeken energiehubbs voor energieopslag en balanceren van het elektriciteitsnet (NIEUW).	2025
	Inzet op goede landschappelijke inpassing van nieuwe zonnenvelden en windmolen (NIEUW).	2025

3.2 Mobiliteit

Waarom belangrijk?

We willen allemaal veilig en comfortabel kunnen reizen, nu én in de toekomst. Tegelijkertijd zorgt ons verkeer en het transporteren van goederen voor bijna een kwart van de CO₂-uitstoot in Nederland. Voor het terugdringen van deze uitstoot is het gebruik van duurzamere vormen van vervoer nodig. Om als gemeente CO₂-neutraal te worden is een versnelling in de mobiliteitstransitie nodig.

Duurzamer reizen betekent ook het autogebruik terugdringen en inwoners te stimuleren te gaan fietsen en wandelen. Daarmee gaat de mobiliteitstransitie niet enkel om duurzaamheid, maar ook om bereikbaarheid en leefbaarheid. Door in te zetten op duurzame en actieve mobiliteit zal de leefomgeving gezonder worden en de verkeersveiligheid verbeteren.

Duurzame mobiliteit bestaat uit verschillende bouwstenen, van openbaar vervoer tot logistiek. Wat deze bouwstenen precies inhouden staat hier rechts nader toegelicht.

Bouwstenen

Actieve mobiliteit

De mate waarin de inrichting van een gebied en aanwezige voorzieningen uitnodigen om te lopen en fietsen. Bijvoorbeeld met hoogwaardige en goed bereikbare fietsenstallingen en aantrekkelijke routes naar bereikbare OV-haltes en voorzieningen. Ook dragen prettige recreatieve wandel- en fietsrondjes bij aan het stimuleren van actieve mobiliteit.

Openbaar vervoer

De mate waarin openbaar vervoer in verschillende vormen en in ruime frequentie aanwezig is. En een aantrekkelijke plek vormt als centrale voorziening in het gebied, zowel ruimtelijk als in aanbod. Hierbij valt te denken aan hubs en het gebruik van Mobility-as-a-Service platform(s) (MaaS) waarin openbaar vervoer als ketenmobiliteit wordt gefaciliteerd.

Deelmobiliteit

De mate waarin deelmobiliteit in verschillende vormen aanwezig is. En een aantrekkelijke plek vormt als centrale voorziening in het gebied, zowel ruimtelijk als in aanbod. Hierbij valt te denken aan de ontwikkeling van hubs en het gebruik van Mobility As A Service platform waarin deelmobiliteit als ketenmobiliteit wordt gefaciliteerd.

Emissieloze mobiliteit

De mate waarin het gebied gebruikers stimuleert om schone mobiliteit te gebruiken. Denk aan de aanwezigheid van voldoende laadinfrastructuur. Schone modaliteiten hebben ruimtelijke voordelen ten opzichte van fossiel. Te denken valt aan (zero) emissie zones en parkeren voor de deur voor schone auto's.

Slimme en schone logistiek

De mate waarin het gebied slim omgaat met logistieke bewegingen van/naar het gebied, maar vooral ook de afwikkeling van de bevoorrading, pakketbezorging, afvalverwerking op een schonere manier met zo min mogelijk bewegingen.

Landelijk beleid

Een volledig zero-emissie mobiliteitssysteem in 2050 is de landelijke doelstelling. Hierbij wordt ingezet op elektrificatie van modaliteiten en de modal shift naar duurzame vormen van vervoer. In 2030 moet er 17% minder CO₂ worden uitgestoten door mobiliteit dan in 1990 en 35% van de schone verplaatsingen is van tweewielers. Op het gebied van fietsen is de doelstelling dat in 2027 20% meer kilometers worden afgelegd op de (elektrische) fiets.

Vanaf 2035 mogen enkel emissievrije auto's worden verkocht zodat in 2050 brandstofauto's uit gefaseerd zijn. Als gemeente moet je voorbereid zijn op de toename van onder andere elektrische auto's door tijdig de juiste laadcapaciteit te ontwikkelen en bewoners te faciliteren om laadcapaciteit aan huis te installeren. Dit geldt zowel voor personenvervoer, goederenvervoer als voor toeristische vervoersstromen.

Regionaal beleid

In de verstedelijkingsstrategie van de Regio Zwolle is uitgesproken om de mobiliteits-transitie te versnellen richting een efficiënt en duurzaam mobiliteits-systeem. Hierin is het verminderen van de auto-afhankelijkheid één van de belangrijkste uitgangspunten. Elke (fysieke) ontwikkeling moet bijdragen aan

deze transitie door in te zetten op andere manieren van verplaatsen (lopen, fietsen, OV of deelmobiliteit), maar ook door woningen en bedrijven strategisch te ontwikkelen op multimodale plekken of door het toevoegen van (H)OV.

De provincie Overijssel heeft samen met de provincie Gelderland een regionale aanpak voor laadinfrastructuur. De gemeente Steenwijkerland heeft zich hierbij aangesloten.

Lokaal beleid

De gemeente Steenwijkerland heeft in 2020 een strategische mobiliteitsvisie vastgesteld die zich richt op de verschillende modaliteiten. Hier wordt onder andere ingegaan op het versterken van Steenwijkerland als fiets- en wandelgemeente door fiets- en looproutes te verbeteren en fietsenstallingen op centrale punten te bouwen. Maar ook door eerst in te zetten op de nabijheid van voorzieningen en het voorkomen van (een tweede) privé auto via deelmobiliteit. Hiermee sluit de gemeente zich aan de landelijke doelstelling om in te zetten op een modal shift richting (elektrische) fiets (+20% in 2030 ten opzichte van 2020). Voor het woon-werkverkeer is de gemeente ambitieuzer en zet zij in op een modal shift van 35%. Om hier verder invulling aan te geven is begin 2024 het Fietsplan Steenwijkerland vastgesteld.

Hoe staan we ervoor in Steenwijkerland?

De gemeente Steenwijkerland heeft te maken met een dagelijkse negatieve pendel, wat inhoudt dat er relatief veel mensen buiten de gemeente werken. Dit leidt tot extra reisbewegingen. De grote afstanden tussen de kernen in de gemeente en een minder sterk OV-netwerk in het landelijk gebied, zorgt voor een relatief hoog autobezit en relatief veel reisbewegingen met de auto. Je ziet dan ook dat het autobezit binnen de bebouwde kom van Steenwijk lager ligt (1,0) dan daarbuiten (1,2).

Landelijk wordt bijna de helft van alle ritjes korter dan 7,5 kilometer met de auto afgelegd en dat percentage is waarschijnlijk hoger in gemeenten zoals Steenwijkerland, waar de auto-afhankelijkheid relatief groot is. Het fietsgebruik binnen de gemeente Steenwijkerland ligt op 0,66 fietsverplaatsingen per persoon per dag (2019). Als we in Steenwijkerland de nationale doelstelling halen om het aantal verplaatsingen per fiets (inclusief de elektrische fiets) met 20% te laten toenemen (in 10 jaar) en 20% minder de auto te pakken (ten opzichte van 2019) wordt er 6% minder CO₂ uitgestoten (=14 KT).

Rondom elektrificatie wil de gemeente voorlopen op de vraag naar laadvoorzieningen in de woonomgeving. Momenteel zijn er circa 175 openbare laadvoorzieningen in Steenwijkerland. Vanuit prognoses blijkt dat er in 2030 600 laadpunten nodig zijn om voor te lopen op de vraag en in 2035 1100 (prognose ElaadNL/GO 2021) Steenwijkerland is de eerste gemeente die toeristische deel-fiets hubs heeft ontwikkeld rondom een nationaal park. De hubs/opstappunten zijn in Blokzijl, Oldemarkt, Steenwijk en Giethoorn. In totaal zijn er 40 e-bikes die elke toerist en bewoner kan pakken en gebruiken. Naar waarschijnlijkheid worden deze hubs uitgebreid. Daarnaast wordt er gestart met een behoefte inventarisatie naar deelmobiliteit en wordt er een stimuleringsregeling voor deelauto's opgesteld.

De ontwikkelingen rondom waterstof voor gebruik in mobiliteit zijn nog onzeker. Toch kan waterstof richting 2050 een belangrijke rol spelen in ons streven richting een zero-emissie mobiliteitssysteem. De gemeente Steenwijkerland is betrokken in het consortium voor groene waterstof op Eeserwold, waarin samen met onder andere Defensie wordt opgetrokken.

Ambities Steenwijkerland

“Steenwijkerland hoort tot de beste plattelandsgemeenten voor duurzame mobiliteit”

Steenwijk zet in op schone mobiliteit in de toekomst, waarin inwoners en ondernemers zich CO₂-neutraal verplaatsen, zowel op de weg als op het water. Dit resulteert niet alleen in een duurzame toekomst, maar ook in een gezondere en veilige leefomgeving.

De inzet rondom duurzame mobiliteit is via twee sporen:

- 1 Elektrificatie van vervoer.** Dit geldt zowel voor personenvervoer, als voor logistiek en vervoer over water.
- 2 Actieve en duurzame vormen van vervoer,** zoals fietsen, wandelen en deelmobiliteit. Om deze modal shift te behalen is het nodig om autogebruik, met name voor afstanden korter dan 7,5 km te ontmoedigen. De gemeente zet vol in op actieve vervoersmiddelen door een echte fiets- en wandelgemeente te worden.

Bouwstenen	Doelstellingen en/of afspraken	Jaar
Actieve mobiliteit 	Modal shift op korte afstanden: 80% van de vervoersbewegingen korter dan 7,5 kilometer te voet, met de (elektrische) fiets of het OV worden afgelegd.	2050
	We sluiten ons aan bij de nationale doelstelling om het aantal verplaatsingen per fiets (inclusief de elektrische fiets: de e-fiets) te laten toenemen met 20% (niet alleen een absolute toename, maar ook relatief in modal shift). (Strategische Mobiliteitsvisie Steenwijkerland, 2020).	2030
	Er is een afname van 20% in verplaatsingen per auto voor ritjes korter dan 7,5 km.	2030
	Voor de doelgroep woon-werkverkeer streven we naar een toename van 35% (Strategische Mobiliteitsvisie Steenwijkerland, 2020)	2030
	We verbeteren de fietsinfrastructuur in en tussen de kernen, alsmede het ontwikkelen van kwalitatieve fietsenstallingen met laadvoorzieningen voor e-bikes (Fietsplan Steenwijkerland, 2023).	2027
	Er wordt tweejaarlijks een fietsmonitor opgesteld (Fietsplan Steenwijkerland, 2023).	2024
Openbaar vervoer 	Het beschikbare OV moet richting 2030 volledig emissievrij zijn. In de nieuwe concessie voor het busvervoer is al opgenomen dat alle nieuwe bussen emissievrij aan de uitlaat moeten zijn.	2030
	Is minimaal 75% van het doelgroepenvervoer zero-emissie (basismobiliteit) (NIEUW).	2030
Deelmobiliteit 	Er zijn deelauto's beschikbaar in alle kernen wat zorgt voor een aanbod met voldoende beschikbaarheid. In de kleine kernen is dit door middel van kleinschalige, deelautoprojecten in samenwerking met of geïnitieerd door bewoners. In de grotere kernen door middel van een samenwerking met een deelauto-aanbieder.	2030
Emissieloze mobiliteit 	De mobiliteit in Steenwijkerland is volledig zero-emissie.	2050
	Er is voldoende laadcapaciteit vanuit (lokaal opgewekte) groene stroom voor zowel personenvervoer, logistiek als toeristische stromen.	2050
	De laadcapaciteit loopt voor op de vraag (+600 laadpunten) en worden grootschalige laadvoorzieningen gerealiseerd bij toeristische trekpleisters (Strategische Mobiliteitsvisie Steenwijkerland).	2030
	Om aan de vraag naar elektrisch laden te voorzien zijn er 300 laadpalen geplaatst (conform prognose ElaadNL/GO).	2025
Slimme en schone logistiek 	Is het wagenpark van de gemeente volledig zero-emissie.	2030
	De gemeente sluit zich aan bij het ZES-verband (Zero-emissie stadslogistiek) om van het stadscentrum van Steenwijk in 2030 een emissie-vrije zone te maken. En wordt verkend of dit kan worden uitgebreid naar andere gebieden (denk aan toeristische trekpleisters). (Strategische Mobiliteitsvisie Steenwijkerland, 2020).	2030
	Er is een actieplan voor schone en slimme stadslogistiek en voor emissieloos varen.	2030
	Samen met ondernemers op bedrijventerreinen wordt verkend wat voor logistiek en bedrijven passende oplossingen zijn voor (snel)laadvoorzieningen.	2025

3.3 Circulariteit

Waarom belangrijk?

De grondstoffenvoorraad raakt in een rap tempo op. De grote hoeveelheden waarin we grondstoffen winnen, produceren en weggooien tast ons leefmilieu aan. In een circulaire economie beperken we ons grondstoffenverbruik, houden grondstoffen hun waarde en bestaat er geen afval meer.

Daarbij zorgt een circulaire economie voor zeker 40% minder broeikasgassen in de lucht. Een circulaire economie is daarmee belangrijk voor het behalen van de klimaatdoelen. Ook zorgt het voor het ontstaan van nieuwe markten, nieuwe werkgelegenheid en draagt het bij aan leveringszekerheid van grondstoffen. Het terugdringen van het winnen, transporteren en produceren van grondstoffen en producten zorgt voor minder ontbossing en uitstoot naar lucht, water en bodem. Hiermee zorgt een circulaire economie ook voor het behoud van biodiversiteit en het creëren van een schone en veilige leefomgeving.

In essentie gaat de transitie naar een circulaire economie erom om via het grondstoffengebruik bij te dragen aan verschillende maatschappelijke opgaven. Er zijn verschillende bouwstenen die een overheid kan toepassen om de economie meer circulair te maken. Deze zijn hier rechts toegelicht en zijn relevant voor bewoners, bedrijven én de gemeentelijke organisatie.

Bouwstenen

Verminderen
grondstofgebruik

Minder (primaire) grondstoffen gebruiken door af te zien van producten, deze te delen of ze efficiënter te maken (narrow the loop).

Substitutie van
grondstoffen

Primaire grondstoffen vervangen door secundaire grondstoffen of duurzame biograndstoffen die zo hoogwaardig mogelijk toegepast worden, of door andere meer algemeen beschikbare grondstoffen met een lagere milieudruk. Ook het voorkomen van het gebruik van toxische materialen hoort bij deze bouwsteen.

Levensduur-
verlenging

Producten en onderdelen langer en intensiever gebruiken door hergebruik en reparatie. Dit vertraagt de vraag naar nieuwe grondstoffen (slow the loop). Ontwerpen voor een lange levensduur, standaardoplossingen gebruiken om herbruikbaarheid te vergroten, zodat onderhoud en reparaties makkelijk uitvoerbaar zijn.

Hoogwaardige
verwerking

De kringloop sluiten door recycling van materialen en grondstoffen, zodat er minder afval wordt verbrand of gestort én er meer hoogwaardig aanbod van secundaire grondstoffen ontstaat (close the loop).

Landelijk beleid

In 2016 is de landelijke doelstelling vastgesteld om vóór 2050 in Nederland een volledig circulaire economie te realiseren (Rijksbrede programma Nederland Circulair in 2050, 2016). Om daar te komen is er een (tussen) doelstelling opgesteld om in 2030 50% minder primaire abiotische grondstoffen te gebruiken. Dit zijn mineralen, metalen en fossiele grondstoffen die uit de natuur worden gehaald.

In 2018 zijn er vijf transitieagenda's uitgewerkt voor de belangrijkste Nederlandse sectoren die een hoge druk op het milieu hebben (Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2019-2023). Dit zijn: (1) Kunststoffen, (2) Consumptiegoederen, (3) Maakindustrie, (4) Bouw en Biomassa en (5) Voedsel. In februari 2023 kreeg het uitvoeringsprogramma een vervolg voor 2023-2030. Hierin zijn per transitieagenda beleidsmaatregelen geformuleerd (Nationaal Programma Circulaire Economie 2023 – 2030).

Als onderdeel van het Rijksbrede programma CE is het Uitvoeringsprogramma 'Van Afval naar Grondstof' (VANG) 2015-2025 opgesteld. De eerste 5 jaar lag de focus op het verlagen van de kwantiteit van het restafval en het verhogen van de scheidingspercentages. In 2021 is het uitvoeringsprogramma VANG herijkt en is de focus meer komen te liggen op de kwaliteit van ingezamelde reststromen dan op de kwantiteit om zo de recycling te verbeteren (zie 'VANG 2021-2025').

Provinciaal beleid

De provincie Overijssel wil groeien naar een circulaire economie. In 2020 zijn er zes regionale transitieagenda's (RTA's) opgesteld voor een circulaire economie in (Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie Overijssel 2020-2023):

- 1 RTA Biomassa & voedsel:** 70% van het grondgebruik en 15% van de banen in Overijssel zijn hieraan gerelateerd. Ongeveer de helft van de totale grondstoffen- en reststromen in de provincie is eruit afkomstig. Onder deze RTA worden vier thema's onderscheiden: (1) productie en consumptie van alternatieve eiwitten, (2) voedselverspilling, (3) duurzaam beheer van bodem en nutriënten en (4) duurzaam beheer van water als grondstof.
- 2 RTA Bouw:** De bouwsector is verantwoordelijk voor 50% van het grondstoffen-verbruik, 40% van het energiegebruik, 30% van het watergebruik en 35% van de CO2-uitstoot. Het grootste deel van het bouw- en sloofafval wordt hergebruikt, maar vooral in laagwaardige toepassingen. De provinciale ambities is om alle opdrachten circulair uit te vragen in 2023.

- 3 RTA Infrastructuur:** De provinciale ambitie is om in 2023 50% van de eigen asfalt-deklagen bij groot onderhoud circulair tot stand komt en 70% van de materialen wordt hergebruikt in gelijkwaardige wegtoepassingen. In 2030 circa 50% CO2-reductie in ten opzichte van 1990.
- 4 RTA Kunststoffen:** Overijssel speelt een belangrijke rol in het sluiten van de (nationale) kunststofkringloop waar grofweg 13% van het landelijke totaal wordt verwerkt. In 2030 wil de provincie 35% minder virgin fossiele kunststoffen te gebruiken ten opzichte van 2016. Hiervoor zijn er vier subdoelen geformuleerd: (1) inzameling/sortering, (2) recycling, (3) toepassing van gerecyclede en biobased kunststoffen en (4) circulair ontwerpen.
- 5 RTA Maakindustrie:** Drie hoofddoelen: (1) de maakindustrie breed bewust maken van wat circulaire economie is; (2) de kansen inzichtelijk maken die circulaire economie biedt; en (3) bedrijven op weg helpen met circulair productontwerp en het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen.
- 6 RTA Textiel:** In Overijssel is een aparte RTA voor textiel gemaakt vanwege de textielhistorie. In het huishoudelijk restafval in Overijssel zit 5% textiel. Vier doelstellingen: (1) Meer en beter textielafval inzamelen: van 7,2 kg/jaar/pp (2020) naar 11 kg/jaar/pp in 2025 naar geen textiel in hh afval in 2030. (2) Creëren van vraag: in 2030 is 75% van de textiele producten gebruikt door overheden circulair. (3) Meer toepassing van regionaal te telen biomaterialen (vlas en hennep): in 2023 10 ton vezels van deze materialen beschikbaar stellen, in 2027 1000 ton.

Regionaal beleid

Vanuit de Regio Zwolle is het programma Living Lab Circulaire Economie Regio Zwolle opgezet. Het Living lab brengt alle circulaire projecten, initiatieven en programma's uit Regio Zwolle samen. Het Living lab komt voort uit Regio Deal Regio Zwolle en wordt ondersteund door de Economic Board Regio Zwolle. Het programma bestaat uit zes werkplaatsen waarin samen wordt gewerkt voor, en geëxperimenteerd met, circulaire oplossingen.

Deze zijn:

- 1** Circulair Voedsel,
- 2** Circulair Aanbesteden & Inkoop,
- 3** Circulaire Kunststoffen,
- 4** Circulair Wonen & Leven,
- 5** Circulair Ambachtsnetwerk; en
- 6** Circulair Ondernemen.

Lokaal beleid

- 1 Binnen de gemeente zijn er twee documenten vastgesteld die raken aan het thema circulariteit: (1) het Grondstoffenplan 2021-2025 en (2) het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen.
- 2 In het Grondstoffenplan 2021-2025 worden 10 stappen richting een circulaire economie beschreven. Per stap wordt beschreven wat we gaan doen en/of waar we al mee bezig zijn. In het beleid is 90% afvalscheiding in 2025 als doel opgenomen. Ook is een ambitie van 30 kg restafval per inwoner in 2025 vastgelegd. Niet lang na het vaststellen van het Grondstoffenplan is landelijk de 30 kg doelstelling aangepast. De landelijke focus ligt nu meer op het verbeteren van de kwaliteit van grondstoffen in plaats van het tegengaan van restafval. Het ligt voor de hand dat Steenwijkerland dat overneemt. Daarnaast zijn in het Grondstoffenplan een tal van projecten benoemd bij scholen, evenementen en ondernemers.
- 3 In juli 2022 heeft het college ingestemd met het ondertekenen van het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI). Als belangrijke (regionale) opdrachtgever met een inkoopkracht van meer dan 50 miljoen euro kan de gemeente een bijdrage leveren aan het oplossen van de duurzaamheidsproblematiek door maatschappelijke verantwoord in te kopen. De ondertekening van het manifest MVOI sluit goed aan bij het in het coalitieakkoord 'Duurzaam Doorbouwen' opgenomen uitgangspunt dat wij als gemeente zelf het goede voorbeeld willen geven bij het oplossen van de duurzaamheidsproblematiek.

Hoe staan we ervoor in Steenwijkerland?

Grondstoffen en afval van huishoudens

De gemeente heeft de wettelijke zorgtaak voor het gescheiden inzamelen en verwerken van het huishoudelijk afval. Er is geen gemeentelijke zorgtaak voor het afval van bedrijven en organisaties. Het verhogen van de inzameling van gescheiden grondstoffen en het terugdringen van de hoeveelheid ongewenst restafval staan centraal. Met 75 kg restafval per inwoner (inclusief 5 kg grof restafval en 8 kg verbouwingsrestafval) en 84% bronscheiding in 2022 behoort Steenwijkerland tot de gemeenten met de hoogste afvalscheiding van Nederland. De ambitie is om samen met ons afvalinzamelbedrijf en kennispartner Rova de afvalresultaten nog verder te verbeteren. Hierbij gaat de komende jaren extra aandacht uit naar het verbeteren van de kwaliteit van de brongescheiden grondstoffen. Acties die nu nog op de rol staan zijn: intensivering voorlichting over gescheiden inzameling, en het realiseren van een circulair ambachtscentrum om hoogwaardig hergebruik van producten en (grove) materialen te realiseren.

Circulair en duurzaam inkopen

De gemeente is al gestart om duurzaamheid een plek te geven in de inkoop-documenten. Voorbeelden zijn: toepassen van cementloze straatstenen, hergebruik van vrijkomend beton bij de aanleg van fietspaden en toepassen van gerecycled PVC. Als vervolg op het ondertekenen van het manifest MVOI in 2022 wordt in samenwerking met de Businessclub Steenwijkerland een keuze gemaakt uit de mogelijke thema's en uitgewerkt in een actieplan.

Afval en grondstoffen van gemeentelijke organisatie

We zoeken naar duurzamere oplossingen voor de afvalstromen van de gemeentelijke organisatie en verkennen nieuwe verdienmodellen. Naast het scheiden van het afval op het gemeentekantoor, zoeken we naar structurele oplossingen om reststromen uit de openbare ruimte als grondstof te gebruiken. Denk aan het vergisten van groenafval (berm- en slootmaaisel, blad, takken) en naar hergebruik van stenen vanuit de openbare wegen.

Stimuleren circulariteit bij lokale organisaties en bedrijven

De gemeente heeft geen wettelijke zorgtaak voor het afval van niet-huishoudens. Toch wil de gemeente hier ook een slag proberen te slaan. Zo zijn er al samenwerkingen op het gebied met zwerfvuil en afval met enkele scholen, sportclubs en evenementenorganisaties. Dit wordt de komende jaren verder uitgerold. Daarnaast wil de gemeente ook met het bedrijfsleven in overleg om de gescheiden inzameling en circulaire bedrijfsvoering daar te verbeteren.

Ambities Steenwijkerland

“Steenwijkerland in 2050 volledig circulair”

Steenwijkerland sluit aan bij de doelen van de Rijksoverheid: Vóór 2050 volledig circulair en in 2030 een tussendoelstelling om 50% minder primaire abiotische grondstoffen te gebruiken (mineralen, metalen en fossiele grondstoffen). Een grote opgave die extra inzet vergt van de gemeente, de bewoners en het bedrijfsleven. Als overheid geven wij het goede voorbeeld en nemen een aanjagende rol aan om de randvoorwaarden voor de bewoners en bedrijven te scheppen.

We richten ons op de volgende lijnen:

- 1 Eigen organisatie:** We gaan meer circulair, biobased en lokaal inkopen, circulair bouwen verankeren in alle ruimtelijke ontwikkelingen en (organische) reststromen zo hoogwaardig mogelijk verwerken.
- 2 Bewoners:** We stimuleren hoogwaardig hergebruik door het delen en repareren van producten mogelijk te maken via een circulair ambachtscentrum, we gaan meer huishoudelijk afval gescheiden inzamelen en van een hogere kwaliteit en we informeren bewoners over de circulaire mogelijkheden in de gemeente.
- 3 Bedrijven en organisaties:** We stimuleren circulaire innovatie en regionale samenwerking tussen partijen via kennisdeling en uitvragen en zetten ons in voor afvalvrije evenementen.

Bouwstenen	Doelstellingen en/of afspraken	Jaar
Verminderen grondstofgebruik 	Volledig circulaire economie (Rijksambitie CE).	2050
	50% minder primair abiotisch grondstofgebruik (mineralen, metalen en fossiele grondstoffen) (Rijksambitie CE).	2030
	We gebruiken 35% minder primaire fossiele kunststoffen ten opzichte van 2016 (Provincie Overijssel CE 2020-2023).	2030
	Voor alle inkoop-productgroepen zijn circulaire inkoopambities en -strategieën geformuleerd, in lijn met Actieplan MVOI en stappenplan van PIANOo (NIEUW).	2025
	75% van de textiele producten gebruikt door overheden in Overijssel is circulair (Provincie Overijssel CE 2020-2023).	2030
	We herijken het evenementenbeleid en maken samen met evenementenorganisatoren afspraken voor minder afval bij evenementen (Grondstoffenplan 2021-2025).	2024
Substitutie van grondstoffen 	Minimaal 20% van het voedsel in de gemeentelijke organisatie is regionaal geproduceerd of ingekocht (Deal Overijssel 'Eten uit de regio', ondertekend door Steenwijkerland).	n.t.b.
	50% van de eigen asfalt-deklagen bij groot onderhoud komt circulair tot stand en 70% van de materialen wordt hergebruikt in gelijkwaardige wegtoepassingen (Provincie Overijssel CE 2020-2023).	2025
	We verkennen, via Gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe en andere partijen, de realisatie van een verwerkingslocatie voor groene reststromen voor de productie van bijvoorbeeld biobased bouwmaterialen, compost en biogas (Grondstoffenplan 2021-2025).	n.t.b.
	We stellen in lijn met nationale ontwikkelingen een normenkader circulair bouwen op voor woningbouwontwikkeling en infrastructuur (bijvoorbeeld door aan te sluiten bij Het Nieuwe Normaal) (NIEUW).	2025
	We geven als gemeente het goede voorbeeld door hoge circulaire en/of biobased eisen te stellen bij de ontwikkeling van maatschappelijk vastgoed/scholen en bij het inrichten en onderhouden van de openbare ruimte (NIEUW).	2025
Levensduur- verlenging 	We hebben een circulair ambachtscentrum gerealiseerd voor hergebruik en reparatie van producten (Grondstoffenplan 2021-2025).	2030
	We stellen een actieplan op voor circulair ondernemend Steenwijkerland om lokale en regionale samenwerking voor circulaire innovatie stimuleren (Grondstoffenplan 2021-2025).	2025
	We bieden bewoners via een communicatiecampagne handelingsperspectief voor lokale circulaire keuzes (Grondstoffenplan 2021-2025).	2025
Hoogwaardige verwerking 	90% van de huishoudelijke grondstoffen worden gescheiden ingezameld (Grondstoffenplan 2021-2025).	2025
	95% van de huishoudelijke grondstoffen wordt gescheiden ingezameld (Grondstoffenplan 2021-2025).	2030
	40 kg restafval per inwoner per jaar (geëxtrapoleerd op basis van de ambitie '3 kg minder restafval per inwoner per jaar' (Grondstoffenplan 2021-2025). Parallel hieraan besteden we extra aandacht aan de kwaliteit van de gescheiden grondstoffen	2030
	Samen met inwoners, Stichting Duurzaam Steenwijkerland, ROVA en plaatselijke belangen- en wijkorganisaties stellen we een plan op om zwerfafval tegen te gaan (Grondstoffenplan 2021-2025).	2023

3.4 Klimaatadaptatie

Waarom belangrijk?

Het KNMI voorspelt dat we steeds vaker extreem weer te verduren krijgen, zoals hevige regenval, langdurige droogte en hitte en hogere piekafvoeren in de rivieren. Dit extremere weer heeft invloed op de leefbaarheid binnen de gemeente Steenwijkerland, en kan bijvoorbeeld leiden tot ondergelopen straten en tunnels, water in de woningen of winkels, verdroging van natuur en landbouwgewassen, en hittestress.

De gemeente Steenwijkerland behoort qua oppervlakte bij de grootste gemeenten van Nederland en kent een bijzonder gevarieerd landschap. Het ligt op zand, veen en klei en beschikt over uitgestrekte water- en moerasgebieden en het gebied kent flinke hoogteverschillen: van +20 m NAP tot -2 m NAP. Het landschap vertoont een opvallende tweedeling: de hoge gronden in het noordoosten (tussen Oldemarkt en Steenwijk) en zuidwesten (bij Vollenhove), en het lage land daar tussenin. De gemeente biedt hierin plek aan inwoners en (agrarische) ondernemers, maar ook aan unieke flora en fauna, zoals in het Nationaal Park de Weerribben-Wieden, het grootste laagveenmoeras in Noordwest-Europa.

Om deze unieke omgeving leefbaar, gezond, veilig en economisch sterk te houden dient de leefomgeving aangepast te worden aan de toenemende weersextremen. Dit proces waarbij de samenleving zich aanpast om de schadelijke gevolgen van klimaatverandering te beperken en kansen te benutten, wordt klimaatadaptatie genoemd. Het thema bestaat uit vier bouwstenen, die hier rechts nader zijn toegelicht.

Bouwstenen

Waterrobuust 	Doordat we te maken krijgen met hevige buien is er ook een grotere kans op wateroverlast. Door onder andere ontharding, ontkoppelen van regenpijpen, voldoende waterberging en de juiste afvoer met voldoende capaciteit wordt het risico verlaagd.
Hittebestendig 	Klimaatverandering leidt tot meer tropische dagen, wat invloed heeft op de concentratie en nachtrust. Hittestress kan met name optreden bij kwetsbare groepen als ouderen en kinderen. Voldoende koele verblijfsplekken zijn belangrijk. Dit kan worden gerealiseerd door bomen of het afstemmen van verblijfsplekken op de beschaduwning van gebouwen. Daarnaast dragen aanpassingen zoals een groen dak of gevel hier ook aan bij.
Droogtebestendig 	Droogte kan leiden tot bodemdaling, overstromingen en funderingsproblemen, maar ook tot schade bij natuur en stedelijk groen. Een gezonde met vegetatie bedekte bodem met planten en bomen heeft een sponswerking en gaat droogte tegen.
Overstromingsbestendig 	Bij een oplopende temperatuur stijgt de zeespiegel. Op het gebied van waterveiligheid bestaat, ondanks grote projecten (bijvoorbeeld dijkversterking), er nog een kans op overstromingen. Er zijn aanvullende gevolgbeperkende maatregelen gewenst.

Landelijk beleid

Het Nationaal Deltaprogramma en de Nationale Klimaatadaptatiestrategie vormen de basis voor regionaal en lokaal beleid. In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) van het Rijk hebben overheden en het bedrijfsleven de ambitie uitgesproken om klimaatadaptatie vanaf 2020 te verankeren in het denken en handelen, met als doel een klimaatrobuust Nederland in 2050. Dit landelijke beleid is regionaal vertaald binnen de werkregio Fluvius.

Daarnaast zijn er twee relevante kamerbrieven. De eerste kamerbrief gaat over 'Rol Water en Bodem bij ruimtelijke ordening' (november 2022) waarbij het kabinet heeft aangegeven dat water en bodem sturend moeten zijn bij beslissingen over de inrichting van ons land; we moeten ons aanpassen aan wat het water- en het bodemsysteem aan kan. Water en Bodem sturend is daarom het nieuwe motto voor alles wat met ruimtelijke inrichting te maken heeft. Voor Steenwijkerland krijgt water en bodem sturend regionale invulling vanuit de werkregio Fluvius.

De tweede kamerbrief gaat over 'Landelijke maatlat voor een groene, klimaatadaptieve gebouwde omgeving' (maart 2023). Deze maatlat maakt duidelijk hoe klimaatadaptief nieuw bouwen en inrichten van de leefomgeving eruit ziet. Het instrument beschrijft doelen en prestatie-eisen, en geeft richtlijnen voor de thema's wateroverlast, droogte, hitte, biodiversiteit, bodemdaling en gevolgsbeperking overstromingen. De maatlat schrijft geen specifieke maatregelen voor, daardoor blijft er regionaal en lokaal ruimte voor maatwerk.

Regionaal

Onder het regionale samenwerkingsverband Fluvius werken het Waterschap Drents Overijsselse Delta, Provincie Overijssel, Provincie Drenthe, gemeente Meppel, gemeente de Wolden-Hoogeveen, gemeente Midden-Drenthe, gemeente Westerveld en gemeente Steenwijkerland samen aan de klimaattaken uit de Regionale Adaptatiestrategie en Uitvoeringsagenda 2022-2027. Doel van de regionale adaptatiestrategie is een veilige, gezonde, aantrekkelijke en economisch robuuste regio ondanks de verwachte klimaatverandering en -extremen in 2050 (hevige neerslag, langdurige droogte, extreme hitte en overstromingsrisico's). In de uitvoeringsagenda staan alle doelen en maatregelen waarmee de werkregio Fluvius de komende jaren gezamenlijk aan de slag gaat.

Lokaal beleid

Er zijn twee beleidsdocumenten vastgesteld binnen de gemeente die relevant zijn voor klimaatadaptatie. De eerste is de Lokale Adaptatiestrategie en Uitvoeringsagenda (LAS/LUA) 2023-2027. Dit document is een verdieping en uitwerking van de Regionale Adaptatie Strategie (RAS) die door de werkregio Fluvius is opgesteld. Daarin is een lokale vertaling gemaakt van de klimaatthema's: (1) wateroverlast, (2) hitte, (3) droogte en (4) overstromingen. Vanuit de klimaatstresstesten, risicodialogen en een uitgebreid participatieproces zijn de kwetsbaarheden van Steenwijkerland naar boven gekomen. Aan de hand van de risicodialogen is bepaald welke risico's we wel en niet accepteren. In de uitvoeringsagenda staat welke kwetsbaarheden we wanneer aanpakken en met wie. In de LAS/LUA zijn strategische doelen en operationele doelen vastgelegd. De operationele doelen gelden tot 2027 en de strategische doelen tot 2050 (zie 'Ambities Steenwijkerland').

Het tweede relevante document is het Riolerings en Water Programma 2023-2028. Hierin wordt aangegeven hoe Steenwijkerland invulling geeft aan de wettelijke gemeentelijke watertaken op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater. In de planperiode 2023-2028 ligt het accent op klimaatadaptatie, met name op het beter omgaan met extreme buien. Het beleid is erop gericht hemelwater zoveel mogelijk te scheiden van afvalwater en te infiltreren of te lozen nabij de plek waar het valt, voor zover de lokale omstandigheden dit toelaten.

Naast deze beleidsdocumenten is er voor Steenwijkerland een online klimaatatlas ontwikkeld, hierin worden de gevolgen van klimaatverandering op de kaart gepresenteerd. Mede op basis hiervan kunnen lokale opgaven worden gekwantificeerd.

Tenslotte is in 2023 de stimuleringsregeling Klimaatadaptatie (tuinsubsidie) vastgesteld. Met deze subsidie stimuleert de gemeente inwoners en ondernemers klimaat adaptieve maatregelen te nemen. Deze maatregelen kunnen helpen de tuin koel te houden en wateroverlast te verminderen.

Hoe staan we ervoor in Steenwijkerland?

Om te komen tot de LAS/LUA zijn de volgende acties uitgevoerd:

- **Risico's en kwetsbaren zijn in beeld gebracht (2021):** In 2021 zijn voor extreme hitte, wateroverlast, overstromingsrisico en droogte de risico's in beeld gebracht. Dit alles is terug te vinden in de klimaatatlas. Dit is vertaald naar Steenwijkerland in een overzicht van gebieden die zonder aanpassingen risico lopen.
- **2021-2022: Risicodialoog en strategie:** Op basis van het overzicht van verwachte effecten van klimaatverandering binnen de gemeente zijn tijdens een uitgebreid participatieproces verschillende interne en externe risicodialogen gevoerd.
- **2023: Vaststelling Lokale Adaptatiestrategie en Uitvoeringsagenda 2023-2027 (LAS/LUA):** Aan de hand van de in beeld gebrachte kwetsbaarheden en de risicodialogen is de LAS/LUA opgesteld en in het voorjaar van 2023 vastgesteld.

Ambities Steenwijkerland

“Steenwijkerland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust”

In 2050 is Steenwijkerland klimaatbestendig en waterrobuust ingericht. We streven naar een veilige, gezonde, aantrekkelijke en economisch vitale gemeente. We zien kansen in het verbinden van de water- en/of klimaatopgaven met ruimtelijke en economische opgaven, zodat water kan werken als motor voor ontwikkeling en als kwaliteitsimpuls.

Daarvoor zetten we in op de volgende strategische thema's (LAS/LUA 2023-2027):

- **Leefbare steden en dorpen:** We richten onze fysieke leefomgeving klimaatbestendig en waterrobuust in en betrekken daar de samenleving bij.
- **Klimaatbestendige ruimtelijke ontwikkelingen:** Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen houden we rekening met het extreme weer van de toekomst.
- **Betrokken en actieve mensen:** We zorgen er daarom voor dat onze inwoners en ondernemers bewuster zijn van de gevolgen van klimaatverandering en dat ze meer bereidheid tonen om adaptieve maatregelen te nemen.
- **Adaptief landelijk gebied:** We streven naar een toekomstbestendiger buitengebied voor landbouw, natuur en recreatie, door kansen en kwetsbaarheden van klimaatverandering te agenderen bij relevante netwerken en samenwerkingen in het landelijke gebied.
- **Robuuste vitale functie:** We willen onze eigen vitale functies beter beschermen tegen extreem weer en zorgen voor meer bewustwording van de risico's bij belangrijke eigenaren van vitale functies.

Bouwstenen	Doelstellingen en/of afspraken	Jaar
Waterrobuust 	Steenwijkerland is waterrobuust ingericht waarbij hevige neerslag niet leidt tot waterschade aan gebouwen, boven- en ondergrondse infrastructuur en voorzieningen. Kwetsbare en vitale functies en voorzieningen blijven beschikbaar. (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027)	2050
	Het waterrobuust inrichten van de openbare ruimte is integraal opgenomen in gemeentelijk beleid (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2023
	Betrokken inwoners, ondernemers en andere gebiedspartners hebben kennis van de kwetsbare gebieden en weten ze wat zij kunnen doen bij wateroverlast (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2024
	Alle nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen worden waterrobuust ingericht op basis van een basisveiligheidsniveau en actuele landelijk geldende richtlijnen (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027 en Maatlat Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving 2023).	2024
	Water en bodem zijn sturend bij alle ruimtelijke ontwikkelingen (NIEUW, benoemd in werkregio Fluvius en Kamerbrief Water en Bodemsturend, november 2022).	2024
	Tijdens hitte biedt de gebouwde omgeving een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2050
Hittebestendig 	Het hittebestendig inrichten van de openbare ruimte is integraal opgenomen in gemeentelijk beleid (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2023
	Betrokken inwoners, ondernemers en andere gebiedspartners hebben kennis van de kwetsbare gebieden en weten ze wat zij kunnen doen bij hitte (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2024
	Alle nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen worden hittebestendig ingericht op basis van een basisveiligheidsniveau en actuele landelijk geldende richtlijnen (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027 en Maatlat Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving 2023).	2024
	Langdurige droogte leidt niet tot structurele schade aan bebouwing, funderingen, wegen groen, water en vitale of kwetsbare functies (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027)	2050
	Bodemdaling van gebouwd gebied en de gevolgen ervan blijven nu en in de toekomst beheersbaar en betaalbaar (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027 en Maatlat Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving 2023).	2050
Droogtebestendig 	Het droogtebestendig inrichten van de openbare ruimte is integraal opgenomen in gemeentelijk beleid (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2023
	Hebben we inzicht in de mogelijkheden voor het vasthouden van water op de hoge zandgronden (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2023
	Alle nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen worden droogtebestendig ingericht op basis van een basisveiligheidsniveau en actuele landelijk geldende richtlijnen (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027 en Maatlat Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving 2023).	2024
Overstromingsbestendig 	Betrokken inwoners, ondernemers en andere gebiedspartners hebben kennis van de kwetsbare gebieden en weten ze wat zij kunnen doen bij droogte (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2024
	Water en bodem zijn sturend bij alle ruimtelijke ontwikkelingen (NIEUW, benoemd in werkregio Fluvius en Kamerbrief Water en Bodemsturend, november 2022).	2024
	De gebouwde omgeving is via gevolgbepierking voorbereid op overstromingen in buitendijks gebied, vanuit het regionale watersysteem en door dijkdoorbraken (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2050
	Het overstromingsbestendig inrichten van de openbare ruimte is integraal opgenomen in gemeentelijk beleid (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2023
	Alle nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen worden overstromingsbestendig ingericht op basis van een basisveiligheidsniveau en actuele landelijk geldende richtlijnen (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027 en Maatlat Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving 2023).	2024
	Betrokken inwoners, ondernemers en andere gebiedspartners hebben kennis van de kwetsbare gebieden en weten ze wat zij kunnen doen bij overstromingen. (LAS/LUA Steenwijkerland 2023-2027).	2024

3.5 Biodiversiteit

Waarom belangrijk?

De afgelopen decennia is de biodiversiteit (de verscheidenheid aan plant- en diersoorten) sterk afgenomen. Wereldwijd verdween en verdwijnt kwetsbare flora en fauna. De afname van biodiversiteit begint zich nu zelfs onder algemene soorten te openbaren. Dit is erg zorgelijk. De natuur levert diensten en producten die belangrijk of zelfs onmisbaar zijn voor ons bestaan op aarde. Deze diensten worden ecosysteemdiensten genoemd.

In dit kader is ook aandacht nodig voor natuur in bebouwd gebied. Dit biedt kansen om de kwaliteit van de leefomgeving te vergroten (aantrekkelijk én gezond), effecten van klimaatverandering te beperken (verdroging, water-overlast, hittestress) en ruimte voor sport, beweging en ontspanning.

De aanwezigheid van een gezond functionerend ecosysteem in de kernen van Steenwijkerland, met ruimte voor water en groen heeft veel positieve effecten. Het draagt bij aan geluidsisolatie, vermindering van luchtvervuiling, verbetering van de waterbergingscapaciteit, vastgoedwaarde stijging, bestuiven van gewassen, beperken van plaaginsecten, verminderen van hitte, koolstofbinding (CO₂) en meer biodiversiteit.

Bovendien levert meer groen een positieve bijdrage aan de gezondheid van de inwoners van steden en dorpen, zowel fysiek als mentaal, en bevordert het sociale contacten.

Kortom: een natuur-inclusieve inrichting kan een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van actuele maatschappelijke opgaven, zoals klimaatmitigatie en -adaptatie, koolstofbinding, (drink)waterkwaliteit, biodiversiteitsherstel en een gezonde leefomgeving.

Bouwstenen

Soorten bescherming 	Om de meest kwetsbare plant- en diersoorten in Nederland te beschermen, zijn activiteiten als het doden, verwijderen, vangen of verstoren van deze dieren en/of hun nesten of verblijfplaatsen verboden en is het verwijderen of beheersen van invasieve exoten noodzakelijk. Om soorten verder te beschermen en te versterken is het daarbij belangrijk de leefomgeving -habitats- voor soorten te verbeteren. De nadruk ligt op beschermde en inheemse soorten en (variatie in) de toepassing van groen en water.
Groenblauwe netwerken 	Een groenblauw netwerk is een netwerk van aaneengesloten gebieden van water en groen die met elkaar worden verbonden door verbindingzones. Deze groenblauwe netwerken spelen een grote rol in het behouden en verbeteren van biodiversiteit. Het is van belang dat er rekening wordt gehouden met ecologische aspecten, zoals de verschillende bodemtypen, vegetatie en populaties. Door goed gebruik te maken van natuurlijke systemen (bodem en water) ontstaan robuuste zones die weersextremen opvangen, natuurwaarden toevoegen en koolstof (CO₂) binden.
Ecologisch kwalitatief groen en water 	Veel verschillende soorten en typen (inheems) groen in de stad zorgen voor een hogere soortenrijkdom. Hoe gevarieerder het aanbod aan groen, des te meer leven. Naast dat het ook een hogere belevings- en gebruikswaarde biedt. Insecten en een gevarieerd aanbod aan groen scheppen een voedselbron voor vogels en andere dieren. Ecologisch en kwalitatief groen wordt het best beheerd door aandacht en ruimte te bieden aan de natuurlijke processen die van oorsprong thuishoren in een gebied. Een goed ecologisch systeem (natuurlijk water- en bodemsysteem met bijbehorende inheemse vegetatie) ontwikkelt zichzelf en wordt steeds beter, meebewegen met natuurlijke processen bespaart energie en grondstoffen.
Schadelijke stoffen beperken 	Stoffen zoals fijnstof, stikstof, fosfaat en pfas kunnen schadelijk zijn voor mens en natuur. Ze kunnen in de voedselketen belanden waardoor planten, dieren en mensen ze opnemen en natuurlijke processen in ecosystemen negatief beïnvloed worden. Bij risico's zijn soms specifieke maatregelen vereist.

Internationaal beleid

Verdrag van Montreal (2022)

Het Biodiversiteitsverdrag is door 196 landen ondertekend. Het is daardoor één van de breedst gesteunde internationale milieuverdragen. Ook de Europese Unie, inclusief Nederland, heeft het verdrag ondertekend. Met hun handtekening committeren landen zich om biodiversiteit te behouden, duurzaam gebruik te maken van biodiversiteit, en de kosten en opbrengsten uit biodiversiteit eerlijk tussen landen te verdelen. Het verdrag is essentieel om de klimaatcrisis, voedsel- en waterschaarste tegen te gaan en om de kans op toekomstige pandemieën te verkleinen. Daarnaast is het van vitaal belang voor het bereiken van Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Europees natuurbeleid

Het Europees natuurbeleid is het resultaat van verschillende verdragen en gericht op het beschermen van biodiversiteit en waardevolle habitats binnen de Europese Unie. De belangrijkste instrumenten van dit beleid zijn de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn, die samen het Natura 2000-netwerk van beschermde gebieden vormen.

Vogelrichtlijn (1979)

Deze richtlijn is bedoeld om alle in het wild levende vogelsoorten en hun habitats in de Europese Unie te beschermen. Het stelt de lidstaten in staat speciale beschermingszones aan te wijzen, met name voor migrerende soorten en voor soorten die in gevaar zijn.

Habitatrichtlijn (1992)

De Habitatrichtlijn kent een ruimere opzet en omvat diverse dieren, planten en leefgebieden. Ze streeft ernaar de biodiversiteit in de EU te beschermen door het conserveren, herstellen en indien nodig ontwikkelen van habitats en soorten die voor de gemeenschap van belang zijn. Dankzij deze richtlijn zijn er Speciale Beschermingszones (SBZ's) en Speciale Conservatiegebieden (SGC's) in het leven geroepen. Deze gebieden maken deel uit van het Natura 2000-netwerk.

Europese exotenverordening (2014)

De Europese exotenverordening geeft aan dat binnenkomst en verspreiding van uitheemse soorten – invasieve exoten – die ecosystemen, habitats of andere

inheemse soorten bedreigen voorkomen moet worden. Als er toch invasieve soorten aanwezig zijn, moeten ze beheerst of uitgeroeid worden. De soorten waar het om gaat staan op de zogenaamde Unielijst.

Landelijk beleid

Omgevingswet (2023)

Bovengenoemde Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en EU-exotenverordening vloeien voort in onze nationale Omgevingswet.

Besluit kwaliteit leefomgeving en Besluit activiteiten leefomgeving (2023)

In beide besluiten staan verder gespecificeerde bepalingen waarbij exoten en verwilderde dieren te beheerst of uitgeroeid dienen te worden. Ook de handel hierin is niet toegestaan.

Nationale agenda voor natuurbeleid

Natuur moet niet alleen binnen natuurgebieden versterkt worden, maar overal. In steden, op het platteland en in de grote wateren. De Rijksoverheid maakt het natuurbeleid in samenhang met andere maatschappelijke onderwerpen. Bijvoorbeeld de ontwikkeling van kringlooplandbouw, steden en infrastructuur. Dat staat in de natuurambitie 'Nederland Natuurpositief' (2019) van provincies en ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Zij werken aan een nationaal plan (uitvoeringsagenda) voor natuurbeleid.

- **Natuur in grote Nederlandse wateren beschermen.** De Nederlandse natuur in de watergebieden is uniek door de ligging en verschillende bodemsoorten, zoals zand, veen en klei. Er komen veel soorten planten en dieren voor, zoals allerlei vogels, vissen, insecten en zoogdieren. Ontwikkelingen als klimaatverandering kunnen invloed hebben op die natuur.
- **Landbouw en natuur verbinden door natuurinclusieve landbouw.** Ook buiten natuurgebieden is het belangrijk om de biodiversiteit te beschermen en te vergroten. Dat kan bijvoorbeeld in de landbouw. Biodiversiteit is nodig voor de voedselproductie. Insecten bestuiven fruit, wormen zorgen voor een vruchtbare bodem en zwaluwen en vleermuizen vangen steekinsecten weg van het vee.
- **Een divers landbouwgebied is andersom goed voor de natuur.** Bijvoorbeeld voor weidevogels zoals grutto's, maar ook patrijzen en leeuweriken in akkers. Bij kringlooplandbouw werken boeren samen met de natuur. Ze produceren niet alleen voedsel, maar zorgen tegelijkertijd voor de kwaliteit van het landschap.

- **Meer natuur in de stad.** Steden en stedelijke gebieden moeten meer natuur krijgen. Meer groen in de stad gaat problemen door klimaatveranderingen tegen, zoals overlast van water en hitte. Een groene omgeving helpt bij het behoud en herstel van biodiversiteit.

Kamerbrief Water en Bodem sturend bij ruimtelijke ordening

Het kabinet wil water en bodem sturend laten zijn bij beslissingen over de inrichting van ons land. Dat heeft de ministerraad besloten en eind 2022 is middels een kamerbrief de Tweede Kamer geïnformeerd (zie ook 3.4 Klimaatadaptatie).

Provinciaal beleid

Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied Overijssel (PPLG) geeft invulling aan een toekomstbestendig landelijk gebied. Kern is de bescherming van de kwaliteit en identiteit van het landelijk gebied. Daarom zet Overijssel in het PPLG de leefbaarheid van het landelijk gebied voorop. Overijssel moet natuurlijk, leefbaar en economisch sterk blijven in de toekomst. Stad en platteland zijn in Overijssel onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarom profiteren ook de inwoners van de Overijsselse steden van een groener en natuurrijker platteland met sterke en vitale boerenbedrijven, dorpen en kernen.

Regionaal beleid

De Kamerbrief Water en Bodem wordt regionaal behandeld in het samenwerkingsverband Fluvius. Het landelijke beleid is hierin sturend.

Voor biodiversiteit zijn de volgende uitgangspunten gebruikt:

- Waardevolle habitat en basiskwaliteit natuur behouden en realiseren.
- Groenblauwe netwerk versterken.
- Natuurlijke processen hebben de voorkeur boven technische oplossingen.
- Percentage groen op buurniveau behouden en realiseren.

Het samenwerkingsverband Fluvius heeft dit uitgewerkt tot een regionale aanpak. Onderdeel van deze aanpak is het gebruik van de 'Landelijke maatlaai voor een Groene en Klimaatadaptieve gebouwde omgeving (maart 2023).

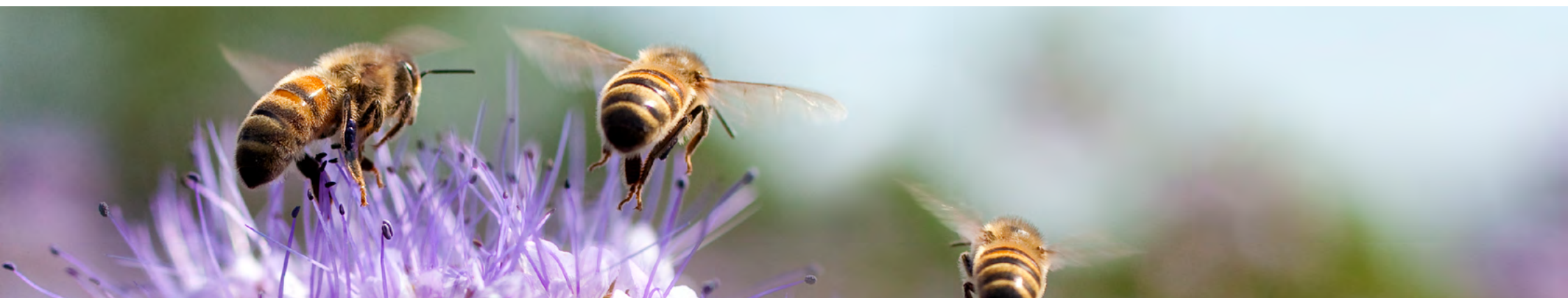
Lokaal beleid

In 2023 starten we met het opstellen van de visie groen en biodiversiteit Steenwijkerland. Klimaatadaptatie, biodiversiteit en gezondheid zijn de belangrijkste onderwerpen in deze visie.

De laatste jaren is ingezet op het behouden en versterken van de insectenstand, door het invoeren van ecologisch beheer van bermen en graslanden.

Plan van Aanpak Biodiversiteit

In het Plan van Aanpak Biodiversiteit is het vergroten van het bewustzijn en het belang van biodiversiteit het belangrijkste thema. Door gezamenlijk te werken aan het versterken van de biodiversiteit. Er wordt ingezet op drie sporen: inwoners – raad – bestuur, eigen organisatie en gebiedspartners. Met alle partijen worden projecten ontwikkeld en uitgevoerd die de biodiversiteit versterken.

Hoe staan we ervoor in Steenwijkerland?

Ecologisch bermbeheer

Voor het beheer van de bermen is in 2023 een ecologisch beheerplan opgesteld. Dit beheerplan is nu leidend voor het beheer van de bermen in Steenwijkerland. Bij ecologisch bermbeheer wordt het gras afgevoerd. Hierdoor wordt de bodem schraler en gaan er andere soorten groeien. Het gevolg is: meer bloemen en kruiden in de bermen. Dit is goed voor vlinders, wilde bijen en andere insecten.

Ruimtelijke ontwikkelingen zijn natuur-inclusief

Steenwijk Zuid-Oost is een mooi voorbeeld en wordt klimaatadaptief en natuur-inclusief ontwikkeld. Hiervoor is biodiversiteit en klimaatadaptatie opgenomen in het programma van eisen. Deze ontwikkelmethode wordt ook toegepast bij nieuwe uitbreidingen van woonkernen, zoals in Blokzijl, Vollenhove en Wanneperveen.

Inwoners zijn betrokken bij biodiversiteit en klimaatadaptatie

Meerdere projecten met inwoners hebben gezorgd voor mooie resultaten. In Giethoorn is hoogstamfruit aangeplant en hebben we samen met de nieuwe inwoners in de Bloemenbuurt een gemeenschappelijk groene ontmoetingsruimte ontworpen en aangelegd, met ruimte voor natuur, bewegen en ontmoeten. We hebben meegedaan aan de Blijbe Berm verkiezing van de provincie Overijssel. We hebben meegedaan met een brede berm aan de rand van de Steenwijker Kamp. Dit leverde een mooie, tweede prijs op. De gemeente Steenwijkerland doet jaarlijks mee met het NK Tegelwippen. Voor alle verdwenen tegels komt groen in de plaats – goed voor de biodiversiteit en klimaatadaptatie (minder wateroverlast en een koelere omgeving).

Ambities Steenwijkerland

“In 2050 is Steenwijkerland natuur-inclusief”

De toenemende druk op de beschikbare ruimte kan ten koste gaan van natuur en biodiversiteit, zowel in nieuw als bestaand bebouwd gebied. De aanwezigheid van een gezond functionerend ecosysteem in de kernen van Steenwijkerland, met ruimte voor water en natuur heeft veel positieve effecten.

In 2050 is Steenwijkerland natuur-inclusief en zijn de groenblauwe structuren en de gebiedseigen biodiversiteit op alle schaalniveaus versterkt en behouden. Waarbij speciale aandacht is aan het behoud van poelen, houtwallen, singels en lanen in het buitengebied

Bouwstenen	Doelstellingen en/of afspraken	Jaar
Soorten bescherming 	Bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt natuurinclusief bouwen en biodiversiteit vanaf de start integraal meegenomen (NIEUW).	2025
	Ondernemers worden gestimuleerd om biodiversiteit rondom hun bedrijf te verbeteren (NIEUW).	2025
	Bij (her)inrichting worden bedrijventerreinen vergroend en verduurzaamd (NIEUW).	2025
	Soortenmanagementplan (SMP) opstellen voor een gebiedsontheffing op het doen van ingrepen die beschermde soorten kunnen schaden op het gebied van verduurzaming (NIEUW)	2024
	Stimuleren van levende tuinen, minder tegels, meer groen. Hierover ook in gesprek gaan met de woningcorporatie (NIEUW).	2025
	Elk schoolplein heeft een plek waar de natuur is teruggebracht en uitdaagt tot spelen en leren (NIEUW).	2030
	Invasieve exoten zijn in kaart gebracht en worden actief beheerd en/of uitgeroeid waar mogelijk.	2026
Groenblauwe netwerken 	Groen-blauwe netwerk in kaart brengen en versterken waar nodig (NIEUW).	2025
	Gemeentelijke bermen en oevers inzetten voor het versterken van het groen-blauwe netwerk (NIEUW).	2025
	Intentieverklaring met omliggende gemeenten opstellen voor een sterk gekoppeld netwerk (NIEUW).	2025
Ecologisch kwalitatief groen en water 	In kaart brengen van de basiskwaliteit natuur per kern (nulmeting) (NIEUW).	2025
	Beheerplannen herzien naar ecologisch beheer van bermen, sloten, oevers en groenvoorzieningen (NIEUW).	2025
	Opstellen van een visie groen en biodiversiteit Steenwijkerland	2024
	Opstellen monitoringssysteem voor insectenrijkdom en/of kruidenrijkdom bermen, bijvoorbeeld bijen/vlinders/zweefvliegen (mogelijk in samenwerking met lokale scholen) (NIEUW).	2025
	Het verwaarden van groene reststromen (NIEUW).	2030
	Beperken van CO2 en fijnstof uitstoot.	2030
Schadelijke stoffen beperken 	Gebruik van plastics reduceren.	2030
	Geen chemische en gebiedsvreemde middelen toepassen in Beheer en Onderhoud.	2030
	Alleen maar biologisch en bij voorkeur inheems plantmateriaal toepassen.	2030

4 Verbinden aan opgaven Steenwijkerland

De klimaat- en duurzaamheidsambities voor de gemeente Steenwijkerland zijn in het vorige hoofdstuk per duurzaamheidsthema uiteengezet, met thematische ambities, doelen en afspraken. De verschillende thema's hebben onlosmakelijk met elkaar te maken en worden verbonden via verschillende opgaven waar we aan werken.

Wat betekenen de ambities op het thema circulariteit en klimaatadaptatie nu voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en op welke manier worden bewoners betrokken bij thema's als duurzame energie en mobiliteit?

In dit hoofdstuk willen we de duurzaamheidsthema's koppelen aan zes grote actuele opgaven waar in de gemeente Steenwijkerland aan wordt gewerkt.

- 1 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkelingen
- 2 Leefbare steden en dorpen
- 3 Adaptief landelijk gebied
- 4 Veerkrachtige lokale economie
- 5 Betrokken en actieve bewoners
- 6 Gemeente als goede voorbeeld

Deze opgaven zijn in hoofdstuk 2 geïntroduceerd en zijn grote integrale opgaven met een lange horizon. We diepen deze grote integrale opgaven verder uit en koppelen deze aan de verschillende doelstellingen vanuit de duurzaamheidsthema's. Dit resulteert in een concreet overzicht van activiteiten en doelen waar we binnen deze opgaven aan gaan werken.

4.1 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkelingen

Om aan de lokale woningvraag te kunnen voldoen moeten er de komende 10 jaren in Steenwijkerland nog 1.735 woningen worden toegevoegd waarvan 1.435 koopwoningen (Woonagenda 2022-2026). Dit betekent dat er jaarlijks 173 woningen bij moeten komen.

De prognose is dat er in de periode tussen 2031 en 2041 nog eens 700 woningen nodig zijn (Woningmarktonderzoek 2021). Hierbij ligt de focus op inbreiding in de bestaande gebieden, wat gunstig is voor duurzaamheidsopgaven.

Gebiedsontwikkelingen en herontwikkelingen bieden kansen om duurzame maatregelen rondom biodiversiteit, mobiliteit en klimaatadaptatie direct integraal mee te nemen en toe te passen.

Ook in de woonagenda komt naar voren dat de woonopgave meer en meer een integrale gebiedsgerichte opgave is. Naast het realiseren van aardgasvrije en (bijna) energie neutrale nieuwbouw is er de enorme uitdaging om de bestaande voorraad te verduurzamen en voorbereidingen te treffen voor de energietransitie. Locaties die in beeld zijn voor herontwikkeling of nieuwbouw worden in een vroeg stadium op geschiktheid voor woningbouw beoordeeld, waarbij onder andere aspecten als de ligging van het gebied (hoogte/laagte), klimaat-, natuur- en andere aspecten worden getoetst van ambities rondom duurzaam en natuurinclusief bouwen. (Woonagenda).

Stand van zaken

Van de circa 20.500 woningen in Steenwijkerland zijn er circa 4.150 huur- en koopwoningen met een verbeteropgave, veelal op energetisch vlak. Hieronder vallen circa 740 sociale huurwoningen met een label E, F en G. De verduurzamingsopgave voor de woningcorporaties concentreert zich op een paar plekken, met name in Steenwijk-Zuid en de Gagels en in mindere mate in Vollenhove en Giethoorn. (Woonagenda) Met de woningbouwcorporaties zijn prestatieafspraken gemaakt voor de verduurzaming van een deel van deze woningen. Ook wordt een uitvoeringsagenda opgesteld met de woningbouwcorporaties om te investeren in een klimaatbestendige, natuurinclusieve en gezonde woonomgeving (prestatieafspraken 2023-2027).

Wat betekent dit?

Een gemeente kan in de gebouwde omgeving sturen op nieuwe ontwikkelingen door via het planproces te bepalen waar en hoe gebouwd gaat worden. Door ondersteuning van huizenbezitters, huurders, corporaties en ondernemers willen we iedereen meenemen en (financieel) helpen bij het uitvoeren van duurzaamheidsmaatregelen.

Vanuit de opgave 'toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling' gaan we het volgende doen:

- We gaan enkel bouwen en ontwikkelen op plekken die logisch zijn op het gebied van duurzaamheid, bereikbaarheid en biodiversiteit (woonagenda & verstedelijkingsstrategie).
- Duurzaamheidsthema's worden geborgd in het gemeentelijke planproces. We ontwikkelen duidelijke kaders en normen om de ambities rondom duurzame mobiliteit, energieopwekking en aardgasvrije wijken, isoleren, circulair bouwen, natuurinclusief bouwen en klimaatadaptatie vroegtijdig mee te nemen in planprocessen en dit integraal af te stemmen.
- In samenwerking met lokale bouwers willen we de circulaire bouwindustrie aanjagen en stimuleren we innovaties.
- We ondersteunen (kennis en financieel) huizenbezitters, ondernemers en maatschappelijke organisaties om duurzaamheidsmaatregelen te treffen.
- Tegengaan van energiearmoede en zorgen dat iedereen (zowel huurders als huiseigenaren) duurzaamheidsmaatregelen kunnen nemen.
- We maken afspraken en werken samen met woningbouwcorporaties, netbeheerders en lokale energiecoöperaties over verduurzaming, isolatie, energieopwekking en aardgasvrij maken van wijken, kernen en woningen.

4.2 Leefbare steden en dorpen

De openbare ruimte is voor iedereen toegankelijk. Een groot deel van het maatschappelijke leven speelt zich hier af. Wij verblijven er in en wij verplaatsen ons erdoor. De openbare ruimte bepaalt mede het woongenot van inwoners en de leefbaarheid van buurten. In een beperkte ruimte moeten veel functies een plaats krijgen.

De inrichting en het beheer van openbaar groen zijn van grote invloed op bijvoorbeeld de natuurinclusiviteit en thema's rondom klimaatadaptatie zoals hittestress, afwatering en wateropvang. Ook kunnen de in de openbare ruimte energiebesparende en energieopwekkende maatregelen genomen worden (slimme verlichting of carparks met zonnecellen).

Tegelijkertijd zijn veelgebruikte materialen in de openbare ruimte, zoals asfalt en cement (materialen met een grote CO₂-voetafdruk) gemaakt van primaire grondstoffen. Door gebruik van grondstoffen te minimaliseren (bijvoorbeeld halfverharding) en te bouwen met circulaire of biobased materialen verminder je uitstoot en afvalstromen.

Ten slotte heeft de inrichting van de infrastructuur in de openbare ruimte grote invloed op hoe inwoners zich door de stad bewegen en de mobiliteitskeuzes die ze maken. Met verkeerskundige ingrepen, voorzieningen voor fietsers en voetgangers en regulatie op parkeerbeleid kan actieve mobiliteit gestimuleerd worden en autoverkeer ontmoedigt. Door voldoende laadpalen in de openbare ruimte aan te leggen, stimuleer je de overgang naar elektrische auto's. De gemeente is grotendeels zelf verantwoordelijk voor de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Daarom kan een gemeente goed sturen om de openbare ruimte zo in te richten dat zij volop bijdragen aan de klimaat- en duurzaamheidsdoelen die vanuit de verschillende thema's zijn gesteld.

Stand van zaken

In 2023 is klimaatbestendig inrichten van de openbare ruimte integraal opgenomen in ons gemeentelijke beleid (LAS/LUA). Dit is gekoppeld aan de doelstellingen vanuit biodiversiteit. In het Riool en water programme 2023-2028 geeft de gemeente Steenwijkerland aan hoe ze invulling geeft aan de wettelijke gemeentelijke watertaken op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater.

Wat betekent dit?

De openbare ruimte is een belangrijke knop om aan te draaien om de duurzaamheidsdoelstelling te behalen. We streven ernaar om de inrichting, het beheer en het onderhoud van de openbare ruimte goed te regelen. Door regelingen op elkaar af te stemmen en budgetten aan elkaar te koppelen verhogen we de kwaliteit en de duurzaamheid.

Vanuit de opgave 'leefbare steden en dorpen' gaan we het volgende doen:

- Klimaatadaptatieve regelingen en budgetten worden zoveel mogelijk gekoppeld aan biodiversiteitsdoelen.
- We hebben de Groenblauwe structuren in kaart gebracht. Om deze structuren te versterken gaan we de inrichting en het beheer van de openbare ruimte aanpassen.
- We stimuleren groen en biodiversiteit en passen beheerplannen aan om dit mogelijk te maken.
- Het gebruik van (primaire) grondstoffen willen we minimaliseren. Bijvoorbeeld door het hergebruik van bestrating, het toepassen van halfverharding van parkeerplaatsen of het realiseren van meer openbaar groen.
- Voor de inrichting van de openbare ruimte en infrastructuur gebruiken bij voorkeur hergebruikte, circulaire en bio-based materialen. (bijvoorbeeld hergebruik van stoeptegels, zichtbaar bio-based straatmeubilair).
- Versterken fiets- en voetgangersinfrastructuur en bijbehorende parkeer en laadvoorzieningen (fietsplan).
- Toepassen duurzame mobiliteitsladder en STOMP-principe (stappen, trappen, OV, MaaS, Privé-auto) bij het maken van mobiliteitskeuzes in de openbare ruimte.
- Waar mogelijk gebruiken we de openbare ruimte voor lokale energie-opwek door zonnecellen (bushaltes, carports, reclamezuilen, infrastructuur) en werken aan een goede inpassing van benodigde netverzwaringen.
- De laadinfrastructuur in de openbare ruimte loopt voor op de vraag. Extra laadcapaciteit bij drukke plekken en toeristische trekpleisters.

4.3 Adaptief landelijk gebied

Bij het landelijk gebied gaat het om de landelijke omgeving buiten de bebouwde omgeving, waarin een goede balans nodig is tussen agrifood, natuur en het watersysteem. In het landelijk gebied zijn de gevolgen van klimaatverandering duidelijk zichtbaar en voelbaar. Naast wateroverlast is het de vraag of er in tijden van droogte nog voldoende schoon zoetwater beschikbaar is. Ook is er door extreem weer in sommige delen sprake van bodemdaling. Naast de gevolgen van het veranderende klimaat vormt stikstofdepositie in- en rond het Natura2000 gebied ook een belangrijk aandachtspunt. Vanuit deze opgave werken we aan een toekomstbestendig buitengebied voor landbouw, natuur en recreatie.

Voor deze opgave zijn geen duurzaamheidsambities geformuleerd op verzoek van de raad. Wel is deze opgave opgenomen, zodat bij een volgende herijking eventuele ambities geïntegreerd kunnen worden.

Stand van zaken

In de LAS/LUA 2022-2027 is deze opgave als één van de zes strategische thema's opgenomen. Hierin zijn vanuit klimaatadaptatie een aantal operationele doelen opgenomen.

Daarnaast zijn de grote opgaven binnen de gemeente onder gebracht bij ons programma Vitaal Platteland. Dit is een regionale samenwerking om te komen tot een toekomstperspectief voor de midellange (2030) en lange termijn (2050 voor Noordwest Overijssel. In dit programma worden de ambities voor het landelijk gebied bepaald, waaronder: tegengaan bodemdaling, duurzaam toekomstperspectief voor ondernemers, vermindering stikstofneerslag, spreiding van recreatie en toerisme, landschapsbehoud, energietransitie, circulaire economie en het herstel van biodiversiteit op agrarische grond.

Wat betekent dit?

Vanuit de opgave 'adaptief landelijk gebied' gaan we het volgende doen:

- We agenderen de kansen en kwetsbaarheden van klimaatverandering bij relevante netwerken en samenwerkingen in het landelijke gebied.
- In 2022 hebben we de gemeentelijke belangen ingebracht bij regionale trajecten, in het bijzonder de ontwikkeling van de Regionale Veenweidestrategie.
- In 2023 hebben we inzicht in de mogelijkheden voor het vasthouden van water op de hoge zandgronden.

4.4 Een veerkrachtige lokale economie

Ondernemend Steenwijkerland heeft veel in huis. We zijn sterk in de landbouwsector, toerisme en recreatie en de innovatieve maakindustrie, waar we een aantal topspelers in ons midden hebben. We zetten in op een duurzame, inclusieve en bestendige economische groei en werk voor iedereen. De koers die we hierin hebben ingeslagen zetten we voort: integraal, pro-actief en samenwerkend met andere partners. Het gaat de komende periode vooral om het inspelen op de kansen en uitdagingen die zich voordoen. De kansen die de circulaire economie biedt kunnen onze ondernemers nog beter benutten. Samen met enthousiaste ondernemers zetten we in op toekomstgerichte bedrijventerreinen en stimuleren we ondernemers om te verduurzamen, samen te werken, kennis te delen en circulair te innoveren.

Stand van zaken

Voor ondernemend Steenwijkerland zijn het uitdagende tijden. Ondernemers ervaren dat we van crisis naar crisis gaan. De coronacrisis leidde tot vraaguitval, ziekte bij personeel en aanpassingen in het bedrijf. Sommige sectoren zijn extra hard geraakt, terwijl anderen juist een extra groei kenden. De economie kreeg geen tijd zich te herstellen. De oorlog in Oekraïne leidt tot verdere stijging van de prijzen en daling van het consumentenvertrouwen. Daarnaast is er een grondstoffentekort. De arbeidsmarkt in onze regio staat onder zware druk. Een op de drie ondernemers in onze regio geeft aan dat het tekort aan voldoende en goed geschoold personeel verdere groei in de komende twee jaar zal hinderen. Het werk verandert in snel tempo. Bijvoorbeeld door digitalisering, automatisering en verduurzaming. Ondernemers willen verduurzamen en zoeken naar groene verdienmodellen. De capaciteitsproblemen op het netwerk vormen daarbij een grote uitdaging.

Wat betekent dit?

We hebben maar beperkt invloed op deze macro economische ontwikkelingen en proberen ondernemend Steenwijkerland te faciliteren en te ondersteunen bij deze transitie. Als gemeente zijn er knoppen waar je actiever aan kunt draaien. Bijvoorbeeld een initiërende rol bij het verduurzamen van bedrijventerreinen en het opstellen van beleid rondom stadslogistiek (verantwoordelijk voor 34% van de CO₂-uitstoot van logistieke sector). Een gemeente kan ook een aanjagende rol pakken in het stimuleren en ondersteunen van het verduurzamen van bedrijven,

bijvoorbeeld werkgeversaanpak voor actieve en duurzame mobiliteit of het toepassen van maatregelen op bedrijfstuurged. Ook kan de gemeente een faciliterende rol innemen om collectieve oplossingen tussen bedrijven te faciliteren, bijvoorbeeld op bedrijventerreinen of om lokale ketens op te zetten. In onze economische agenda die wordt opgesteld krijgt dit een nadere uitwerking. Samenwerking met de Business Club Steenwijkerland is hiervoor het startpunt.

Vanuit de opgave 'een veerkrachtige lokale economie' gaan we het volgende doen:

- We faciliteren ondernemers op bedrijventerreinen om hun vastgoed te verduurzamen vanuit de vijf duurzaamheidsthema's. Hierbij wijzen we ondernemers op de middelen die vanuit de regio en provincie worden aangeboden in het kader toekomstbestendige werklocaties (subsidies, kennis en cursussen).
- We stimuleren bedrijven om actieve en duurzame mobiliteit te integreren in werkgeversmobiliteit (fietsplan, OV, wandelbonus, etc.).
- Logistieke stromen verduurzamen (laadinfrastructuur).
- We stellen een actieplan op om stadslogistiek en pakketbezorging in de kernen te verduurzamen.
- We stimuleren bedrijven om hun productieprocessen te verduurzamen en meer volgens circulaire principes te werken. Hiervoor sluiten we aan bij Living Lab Circulair van Regio Zwolle voor kennisdeling.
- We informeren bedrijven over de plicht om energie te besparen en de mogelijkheden van duurzame energie-opwek op bedrijfstuurged (zon-op-dak of kleine windmolens).
- We informeren bedrijven die gevestigd zijn in gebieden die kwetsbaar zijn voor extreem weer en bieden inzicht in de mogelijkheden om negatieve gevolgen te voorkomen (LAS/LUA).
- We initiëren solarcarports met laadinfrastructuur in de openbare ruimte nabij toeristische trekpleisters en werken samen met ondernemers om de laadinfrastructuur nabij toeristische trekpleisters op orde te hebben (ambitie uit Integrale Laadvisie).
- We stellen beleid op om toeristisch-recreatief varen verder te verduurzamen. Door niet-elektrische motorboten in steeds meer gebieden te gaan weren. Dit verbetert de waterkwaliteit en biodiversiteit en zorgt voor minder overlast.
- We ondersteunen de lokale economie door als gemeente zoveel mogelijk lokale streekproducten (<60km) in te kopen (bijvoorbeeld bedrijfskleding, voedsel, geschenken, etc.) en bij aanbestedingen aandacht te besteden aan lokale/regionale samenwerkingen in de gunningscriteria.

- We ondersteunen het verduurzamen van toeristische mobiliteitsstromen. OV-transferium intercitystation Steenwijk en de inzet van publieke vervoersmiddelen (toeristische visie).
- In 2030 stappen zetten voor zero-emissie toeristische stromen. Zero-emissiezone Giethoorn (voor logistiek en touringcars).
- Inzetten op de (elektrische) fiets. Kwaliteitsimpuls voor het fietsnet. Eerste stap gezet met deelfietshubs op toeristische plekken.

4.5 Betrokken en actieve bewoners

Iedereen is nodig om Steenwijkerland klimaatbestendig en -neutraal te maken. Alleen al voor klimaatadaptatie is het essentieel, daar 50-70% van het oppervlak in bebouwd gebied op private gronden ligt, maar ook om de doelstellingen voor de andere duurzaamheidsthema's te halen hebben we een actieve inzet van onze bewoners nodig. Daarom zorgen we ervoor dat onze inwoners bewust zijn

van de gevolgen van klimaatverandering, zorgen we voor meer bereidheid tot het nemen van duurzame keuzes en stellen we middelen beschikbaar voor bewonersinitiatieven en om energiearmoede tegen te gaan.

Stand van zaken

In 2018 zijn in Steenwijkerland mooie stappen gezet in het co-creatieproces G1000 Steenwijkerland, waarin samen met burgers invulling is gegeven aan de opgave om energieneutraal te worden. Dit heeft geleid tot een burgerbesluit dat aan de gemeenteraad is voorgelegd. Sinds 2018 hebben de bewoners van Steenwijkerland niet stil gezeten. Onder andere is de G1000 Steenwijkerland aanleiding geweest om in 2021 de stichting Duurzaam Steenwijkerland op te richten waar diverse resultaten van de G1000 Steenwijkerland worden gerealiseerd door bewoners met steun van de gemeente.

Wat gaan we doen?

Een gemeente kan verschillende rollen aannemen om inwoners te betrekken in de duurzaamheidsopgave. Via beleid en de inrichting van de openbare ruimte kan de gemeente een initiërende rol nemen om duurzaamheidsmaatregelen te implementeren en duurzaam gedrag te stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan actieve en gezonde mobiliteit (lopen, fietsen en sporten) via ommetjes of hardlooproutes.

Via budgetten, subsidies en informatievoorziening kan de gemeente een faciliterende en aanjagende rol innemen. Zo kunnen budgetten worden vrijgesteld om inwoners te ondersteunen in het nemen van duurzaamheidsmaatregelen in hun eigen huis, tuin of buurt of kan kennis toegankelijk gemaakt worden voor iedereen via duurzaamheidsloketten. Ook voor bewoners die wel willen verduurzamen, maar hier niet de middelen voor hebben, kan de gemeente extra (financieel) ondersteunen. Denk bijvoorbeeld aan het isoleren van woningen om energiearmoede te voorkomen. Tot slot, kunnen via campagnes bewoners, scholen en sportverenigingen gestimuleerd worden om duurzame keuzes te maken.

Vanuit de opgave 'betrokken en actieve bewoners' gaan we het volgende doen:

- We ondersteunen Stichting Duurzaam Steenwijkerland en gaan intensiever samenwerken om bewoners te ondersteunen in het nemen van duurzaamheidsmaatregelen.
- We bedenken een meerjarenplan om via verschillende campagnes bewoners bewust te maken van de duurzame keuzes die zij kunnen nemen voor de verschillende duurzaamheidsthema's.
- We initiëren op basis van het meerjarenplan campagnes rondom specifieke duurzaamheidsthema's, niet alleen informerend, maar vooral gekoppeld aan concrete acties in de wijk, bijvoorbeeld NK Tegelwippen voor klimaatadaptatie, fietscampagnes om fietsgebruik te stimuleren, isolatie-aanpak voor energiebesparing, informatiecampagne over lokale reparatie- en deelmogelijkheden voor circulariteit).
- We ondersteunen bewonersinitiatieven die willen werken aan het isoleren of aardgasvrij maken van hun wijk.
- We informeren bewoners die wonen in gebieden die kwetsbaar zijn voor extreem weer en bieden inzicht in de mogelijkheden om eventuele negatieve gevolgen te voorkomen.
- We faciliteren een duurzaamheidsloket en ondersteunen Repair Café's (mogelijk in samenwerking met circulair ambachtscentrum).
- We stimuleren duurzame bewonersinitiatieven door middel van buurtbudgetten (bijvoorbeeld groenbeheer, collectieve moestuinen, energie-coöperaties).
- We ondersteunen initiatieven van bewoners rondom deelmobiliteit (bijvoorbeeld deelauto's als pilot, collectieve laadpalen of 'autovrije/auto te gast'-initiatieven).
- We ondersteunen bewoners die te maken hebben met energiearmoede (bijvoorbeeld in de vorm van subsidies) en straatacties met FIXteam.

4.6 Gemeente als goede voorbeeld

De opgaven uit dit klimaat- en duurzaamheidsplan vragen veel van de gemeente, maar ook van haar inwoners en lokale ondernemers. Onder het motto “practice what you preach” neemt de gemeente Steenwijkerland een voorbeeldrol in haar eigen bedrijfsvoering en fungeert zij als aanjager van de transitie richting 2050.

Als gemeente kan je op vrijwel alle duurzaamheidsthema's een voorbeeldrol nemen en de gestelde ambities vertalen in beleid en uitvoering. Dit houdt wel in dat dit gemeentebreed geborgd moet worden. Dit kan gaan over het inkoop- en vergunningenbeleid. Maar ook om het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed, de eigen bedrijfsvoering of het stimuleren van duurzaam gedrag van werknemers.

Stand van zaken

De gemeente heeft op 24 november 2022 het manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) ondertekend. Doel hiervan is het opdrachtgeverschap van de gemeente in te zetten voor de transitie naar een duurzame, sociale wereld. De volgende stap is het opstellen van een actieplan MVOI om hier handen en voeten aan te geven.

Ook meet de gemeente zijn CO₂-uitstoot door gebruik te maken van de CO₂-Prestatieladder. Op dit moment wordt er gewerkt van het verzamelen en opstellen van de benodigde gegevens om officieel gecertificeerd te kunnen worden.

Wat betekent dit?

De gemeente geeft het goede voorbeeld en is lokaal koploper met haar eigen duurzame bedrijfsvoering. We willen medewerkers, opdrachtneemers en bewoners inspireren en stimuleren om duurzame keuzes te maken.

Vanuit de opgave 'Gemeente als goede voorbeeld' gaan we het volgende doen:

- We gaan een actieplan MVOI opstellen om invulling te geven aan het manifest MVOI en gaan de daar uit volgende duurzaamheidsafwegingen opnemen en borgen in het gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid.
- Jaarlijks wordt er gewerkt aan duurzaamheidsmaatregelen om de CO₂-footprint van de gemeente te verlagen.
- We monitoren onze voortgang jaarlijks en communiceren dit intern en extern.
- We willen launching customer zijn voor innovatieve ontwikkelingen in onze eigen gebouwen en infrastructuur.
- Duurzaamheidseisen worden opgenomen in het evenementen- en vergunningenbeleid.
- Nieuw gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed ontwikkelen we volgens de gestelde normen vanuit de verschillende duurzaamheidsthema's.
- Het bestaand maatschappelijk vastgoed gaan we verduurzamen.
- In 2045 is al het gemeentelijk vastgoed energieneutraal.
- We plaatsen zonnepanelen op (technisch en economisch) geschikte daken van al ons maatschappelijk vastgoed.
- Het gemeentelijk wagenpark en het machinepark worden emissieloos door te elektrificeren of gebruik te maken van andere duurzame oplossingen zoals waterstof en bio brandstoffen.
- We stimuleren actieve mobiliteit (woon/werk en zakelijk) pro-actief door middel van de werknemersregeling.
- We betrekken en stimuleren de werknemers van Steenwijkerland bij onze duurzaamheidsambities met (bewustwordings)campagnes en geven ze de middelen om duurzame keuzes in hun eigen werk te maken.

